

LUNDS
UNIVERSITET

Att skapa en “klimatflykting”

En postkolonial studie av den svenska miljö- och klimatflyktingdiskursen
utifrån kammarens protokoll 1990-2019.

Sanne Malmberg

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSK62
Termin: Höstterminen 2019
Handledare: Björn Lundberg
Omfång: Antal ord 15030

Abstract

This Bachelor thesis “To create a climate refugee - a postcolonial study of the Swedish environmental and climate refugee discourse in the records of proceeding in the Chamber 1990-2019” studies the discursive construction of environmental and climate refugees. The purpose is to provide a more nuanced picture of how environmental and climate refugees are discursively constructed within Swedish politics. This study aims to examine whether a postcolonial narrative can be identified specifically within the migration and aid discourse, two commonly occurring discourses identified by using a discourse analysis. Based on these discourses, the concepts of environmental and climate refugees have been studied. The term environmental refugee occurs mainly in protocols during the 1990s and is mostly described as a phenomenon in the east, while climate refugees first gets mentioned in the protocols in 2004 and is mostly described as a phenomenon in the global south. The notions will be studied separately, environmental refugees between the years 1990-2000 and climate refugees between the years 2004-2019. The environmental and climate refugee discourse is tainted by Eurocentrism and the dichotomy of us and them. Through the study of the migration and aid discourse, two discursive figures emerge, one as a threat to the west and global north and the other as a victim of environmental degradation or climate change. In connection to the construction of environmental and climate refugees, it is possible to see the presence of a postcolonial narrative in which the west and global north are superior the east and global south.

Keywords: environmental refugee, climate refugee, records of proceeding in the Chamber, discursive figure, migration discourse, aid discourse, Michel Foucault, postcolonialism, Gayatri Spivak, Eurocentrism.

Abstract

I denna kandidatuppsats görs en postkolonial granskning av hur miljö- och klimatflyktingar konstrueras inom en svensk politisk kontext, specifikt utifrån riksdagens protokoll mellan åren 1990 till 2019. Syftet med studien är att bidra med en mer nyanserad bild av hur miljö- och klimatflyktingar diskursivt konstrueras inom den svenska politiken. Detta för att undersöka huruvida ett postkolonialt narrativ går att identifiera specifikt inom migrations- och biståndsdiskursen, två framträdande diskurser som identifierats med hjälp av en diskursanalys. Utifrån dessa diskurser har begreppen miljö- och klimatflykting studerats. Begreppet miljöflykting förekommer främst i protokoll under 90-talet och beskrivs ofta som ett fenomen i öst medan klimatflyktingar först nämns 2004 och ofta beskrivs som ett fenomen i globala syd. Begreppen kommer studeras var för sig, miljöflyktingar mellan åren 1990-2000 och klimatflyktingar mellan åren 2004-2019. Miljö- och klimatflyktingdiskursen kantas av eurocentrism och dikotomin vi och dem. I samband med granskningen av migrations- och biståndsdiskursen träder två diskursiva figurer fram, den ena som ett hot mot väst och globala nord och den andra som ett offer för miljöförstöring eller klimatförändringarna. I samband med konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar går det att se en närvaro av ett postkolonialt narrativ där väst och globala nord överordnas öst och globala syd.

Nyckelord: miljöflykting, klimatflykting, kammarens protokoll, diskursiv figur, migrationsdiskurs, biståndsdiskurs, Michel Foucault, postkolonialism, Gayatri Spivak, eurocentrism.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	3
1.2	Material och avgränsningar.....	4
2	Teori och metod.....	8
2.1	Teoretiskt perspektiv: postkoloniala glasögon.....	8
2.2	Den diskursanalytiska modellen.....	13
3	Tidigare forskning	17
4	En kritisk granskning av den svenska miljö- och klimatflyktingdiskursen.....	25
4.1	Den historiska kontexten kring begreppen.....	25
4.2	Migrationsdiskursen.....	27
4.3	Biståndsdiskursen.....	35
5	Resultat och diskussion.....	42
5.1	Resultat.....	43
5.2	Diskussion.....	46
	Referenser.....	50

1 Inledning

Under en elvaårig period, 2008-2018, beräknade Internal Displacement Monitoring Center (IDMC) att sammanlagt ca 265,3 miljoner människor tvångsflyttats på grund av naturkatastrofer.¹ Att klimatförändringar påverkar mänskliga rättigheter är uppenbart, men det råder skilda åsikter om hur frågan ska bemötas politiskt. Anledningen till varför människor drivs på flykt är komplex, då det ofta rör sig om en kombination av politiska, ekonomiska och sociala faktorer. De senaste åren har den klimatinducerade migrationen, så kallade miljö- och klimatflyktingar, fått ökad uppmärksamhet både inom forskning och på den internationella arenan. Miljöflyktingar har varit föremål för politisk diskussion i Sverige sedan slutet av 80-talet. I början av 2000-talet började även begreppet klimatflykting användas.

Den gängse definitionen av miljöflykting² innefattar både miljö- och klimatinducerad migration, så väl tvångsmässig som generell.³ Sverige var ett av de första länderna i världen att, redan 1989, inkludera miljökatastrof som skyddsgrund i sin asylstiftning och öppnade därigenom upp för en möjlighet att ta emot miljö- och klimatflyktingar.⁴ Efter att ha varit i kontakt med Migrationsverket fick jag beskedet att det inte fanns några registreringar med hänvisning till miljökatastrofer. Detta innebär att formuleringen aldrig använts i praxis från 1989 fram till 2016 då begränsningslagen infördes och formuleringen togs bort.⁵ Trots att Sverige aldrig tagit emot några miljö-

¹ Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), "Global report on internal displacement", Belley, France, Internal Displacement Monitoring Centre, 2019. <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2019-IDMC-GRID.pdf> (Hämtad 2020-01-02). s. 1.

² Miljöflykting kan ses som ett paraplybegrepp inom vilket både miljö- och klimatflyktingar ingår, Bettini, Giovanni, *Climatised Moves - Climate-induced Migration and the Politics of Environmental Discourse [Elektronisk resurs]*, LUCSUS, Lund University, Lund, 2013 <https://portal.research.lu.se/ws/files/5816069/3736730.pdf> (Hämtad 2019-12-01). s. 14-17.

³ Giovanni, 2013, s. 14-17.

⁴ SFS 1989:529. Utlänningslag. Stockholm: Utrikesdepartementet.

⁵ SFS 2016:752. Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Stockholm. Justitiedepartementet L7.

och klimatflyktingar finns det en etablerad bild av vem flyktingen är. Som forskaren Chris Methmann uttryckt det: “In fact, it is almost impossible to see climate-refugees. Yet, for the casual observer, it is impossible not to see climate migrants or refugees.”⁶ Att miljö- och klimatflyktingar endast existerar som ett språkligt fenomen i Sverige har väckt intresse för min undersökning av hur dessa konstrueras inom en svensk politisk kontext, specifikt utifrån riksdagsprotokoll (kammarens protokoll⁷). Beskrivningen varierar beroende på vilka perspektiv politikerna har samt vilka narrativ som används för att konceptualisera dessa.

Forskning visar på att ett postkolonialt narrativ⁸ är vanligt förekommande vid konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar.⁹ Ett narrativ som enligt forskning även funnits närvarande inom den svenska migrations-¹⁰ och biståndsdiskursen¹¹, två diskurser som varit framträdande i mitt material. Det finns däremot inga studier som granskar om ett liknande narrativ går att identifiera inom den svenska miljö- och klimatflyktingdiskursen. I studien kommer den svenska politiska diskursen kring miljö- och klimatflyktingar att granskas i kammarens protokoll från 1990 fram tills 2019. Studiens övergripande syfte är att bidra med kunskap om hur man inom en svensk kontext konstruerar miljö- och klimatflyktingar. För att kritiskt granska huruvida det postkoloniala narrativet går att identifiera inom miljö- och klimatflyktingdiskursen kommer diskursanalysen (DA) användas som metod och det postkoloniala perspektivet utgöra studiens teoretiska utgångspunkt.

⁶ Christ, Methmann. Visualizing Climate-Refugees: Race, Vulnerability, and Resilience in Global Liberal Politics. *International Political Sociology*, Vol 8, 2014: 416–435. s. 417.

⁷ I riksdagens kammare diskuteras riksdagsledamöterna olika frågor och fattar beslut kring dessa, Sveriges Riksdag. *Vad är vad i kammaren?* 2018-08-04. <https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/vad-ar-vad-i-kammaren/> (Hämtad 2019-12-27).

⁸ Ett synsätt med rötter i kolonialismen och sätt att kategorisera världen där väst är överordnat öst., Edward W. Said, *Orientalism*, [New ed.], London: Penguin books, 1979. s. 2-7.

⁹ Andrew, Baldwin. Postcolonial Futures: Climate, Race, and the Yet-to-Come. *ISLE: Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, Vol. 24, nr 2, 2017:

292-<https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/vad-ar-vad-i-kammaren/>305. s. 293-294; Methmann, 2014, s. 416.

¹⁰ Mekonnen, Tesfahuney. Globaliserad apartheid - Fästning Europa, migration och synen på de Andra. I *Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*, Michael, McEachrane & Louis, Faye (red.), 187-216. Stockholm: Natur och kultur, 2001.

¹¹ Maria, Eriksson Baaz. Biståndet och partnerskapets problematik. I *Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*, Michael, McEachrane & Louis Faye (red.), 159-187. Stockholm: Natur och kultur, 2001.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Klimatförändringarna har stor påverkan på oss människor och detta kan visa i form av migration. Sverige brukar framställas som ett föregångsland när det kommer till bemötandet av humanitära frågor. Miljö- och klimatflyktingar har varit del av den svenska politiska diskursen i ca 30 år. Att diskussionen existerar är i sig inte dåligt frågan är bara utifrån vilka narrativ miljö- och klimatflyktingar konstrueras. Politisk debatt uppstår inte i ett vakuum. Hur politiker förstår världen påverkar hur samhällliga fenomen uppfattas. Beroende på vilka perspektiv som är närvarande kommer inramningen av miljö- och klimatflyktingar se olika ut. Konstruktionen av dessa färgas av den politiska diskursen miljö- och klimatflyktingar blir del av och på så sätt skapas vissa narrativ. Narrativ som färgats av bakomliggande maktstrukturer. Dessa bidrar till att skapa en relation mellan oss och den andre, flyktingen, något som kan vara problematiskt för individens mänskliga rättigheter som bygger på människors lika värde.

Syftet är att bidra med en nyanserad bild av hur miljö- och klimatflyktingar konstrueras inom den svenska politiken och problematisera hur denna bild påverkar vår syn på människor. Det är viktigt att förtydliga att mitt syfte inte är att ifrågasätta att debatten förs utan snarare att ifrågasätta utifrån vilka premisser denna förs. Syftet är inte heller att avgöra huruvida utsagorna i kammarens protokoll är sanna eller falska utan snarare att kritiskt granska hur dessa är med och konstruerar narrativet kring miljö- och klimatflyktingar.

Med hjälp av mitt metodologiska ramverk inspirerat av en Foucauldiansk diskursanalys har två diskurser identifierats, migrations- och biståndsdiskursen, och utifrån den förklaringsmodell som hämtats från det postkoloniala perspektivet har två frågeställningar tagits fram:

- På vilka sätt konstrueras miljöflyktingar och klimatflyktingar i kammarens protokoll inom migrations- och biståndsdiskursen?
- I vilken utsträckning går det att identifiera ett postkolonialt narrativ inom diskurserna?

För att besvara frågorna görs en kritisk granskning av det språk som används inom kammarens protokoll i förhållande till begreppen miljö- och klimatflyktingar med fokus på att undersöka om det går att se ett mönster inom diskursen kopplat till det postkoloniala narrativet.

1.2 Material och avgränsningar

I samband med valet av diskursanalys som metodologiskt ramverk, med en förståelse för det politiska språket som en maktbärare att formulera samhällsliga fenomen och konstruera vår världsbild, har ett primärmaterial tagits fram. I detta avsnitt kommer mitt primärmaterial redogöras för, avgränsningar presenteras och källkritik diskuteras i förhållande till det material som valts.

1.2.1 Primärmaterial

Materialet som valts utgörs av kammarens protokoll som består av riksdagsdebatt där politiska frågor avhandlas.¹² Jag kommer däremot endast fokusera på de delar där miljö- och klimatflyktingar diskuteras. Valet att undersöka riksdagsprotokoll istället för andra typer av politiskt material beror på att dessa innehåller en mer levande diskussion med ett friare språk jämfört med språket som används i motioner och interpellationer som bearbetats mer. Vid läsning av materialet är det däremot bra att vara medveten om att protokollen är en bearbetad version av den faktiska debatten. Valet av politisk diskurs istället för medial har att göra med att det redan finns flera studier som utgår från ett medialt perspektiv.

Protokollen är hämtade från riksdagens hemsida¹³ och urvalet har gjorts genom specifika sökningar med hjälp av begrepp som har med miljö- och klimatinducerad migration att göra. De sökord som gav träffar var "miljöflykting" med 31 träffar, "klimatflykting" med 32 träffar och "klimatmigration" med 1 träff. Sammanlagt utgörs materialet av 64 riksdagsprotokoll. Eftersom dokumenten behandlar en rad olika frågor har jag med hjälp av sökorden endast bearbetat de delar där miljö- och klimatinducerad migration specifikt avhandlas då det endast är dessa delar som är relevanta för min studie. Vid första djupdykningen av materialet har jag med hjälp av mitt metodologiska ramverk identifierat två vanligt förekommande diskurser: migrations- och biståndsdiskursen. På så sätt har materialet avgränsats ytterligare. De identifierade diskurserna kommer jag djupare redogöra för i mitt metodavsnitt.

¹² Sveriges Riksdag. *Vad är vad i kammaren?* 2018-08-04.

<https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/vad-ar-vad-i-kammaren/> (Hämtad 2019-12-27).

¹³ Sveriges Riksdag. <https://www.riksdagen.se/> (Hämtad 2019-12-26).

Varför jag valt att undersöka båda begreppen har att göra med att de hänger ihop. Miljöflykting förklaras ofta som ett paraplybegrepp inom vilket klimatflykting ingår.¹⁴ Jag har valt att studera begreppen utifrån två olika tidsperioder. Miljöflykting har använts som begrepp i riksdagsprotokoll från 1986¹⁵ till 2013, jag kommer endast studera begreppet från 1990 till 2000, åren då begreppet var som mest förekommande. Klimatflykting begreppet började användas 2004, jag kommer studera begreppet från 2004¹⁶ till 2019. Genom att undersöka båda begreppen gör det möjligt för mig att studera en längre tidsperiod.

Att jag valt att undersöka just den svenska diskursen har att göra med Sveriges uppfattade engagemang i både klimat- och flyktingfrågor samt då landet är ett av få länder som haft miljökatastrof som skyddsgrund genom Utlänningslag 1989:529. Min tidsmässiga avgränsning beror på att det var under 90-talet som klimatfrågan fick mer internationellt utrymme och blev del av en mänsklig rättighetsdiskurs. FN:s första klimatkonvention, United Nations Framework on Climate Change (UNFCCC), antogs 1992.¹⁷ Det var även under 90-talet som FN:s klimatpanel, Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), uttalade sig om att klimatförändringarnas största effekter möjligen kommer vara på migrationen.¹⁸ Debatten kring klimatflyktingar tog på riktigt fart 2007 i samband med att IPCC och Al Gore, två aktörer som varit aktiva inom frågan om klimatinducerad migration, tilldelades Nobels fredspris.¹⁹ Detta har gjort avtryck på den svenska debatten vilket går att se i samband med att den största mängd protokoll är från 2007, vilket gjort att materialet kring klimatflyktingar är större.

¹⁴ Diane C. Bates. Environmental Refugees? *Classifying Human Migrations Caused by Environmental Change. Population and Environment*, Vol. 23, nr. 5, 2002: 465-477. s. 466.

¹⁵ Protokoll 1986/87:14.

¹⁶ Protokoll 2004/05:140.

¹⁷ United Nations Climate Change. *About the secretariat*. <https://unfccc.int/about-us/about-the-secretariat> (Hämtad 2019-11-18).

¹⁸ Oli, Brown. "Migration and Climate Change", Geneva, International Organization for Migration. 2008. s. 9.

¹⁹ United Nations. *Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) and Albert Arnold (Al) Gore Jr.*

<https://www.un.org/en/sections/nobel-peace-prize/intergovernmental-panel-climate-change-ipcc-and-albert-arnold-al-gore-jr/index.html> (Hämtad 2019-11-18).

1.2.2 Källkritik och forskningsetiska bedömningar

Det är språkbruket, vad som faktiskt sägs, som jag är intresserad av att undersöka och inte de bakomliggande intentionerna till det som sägs. Mina slutsatser kommer därför endast kunna dras utifrån materialets angivna omfång. Det är även viktigt att bära med sig att utsagorna kommer från olika tidsperioder vilket kräver en medvetenhet om kontexten utsagorna existerar inom som färgats av bland annat den politiska situation som rådde just då. Eftersom materialet som avhandlats är omfångsrikt har ett urval av citat gjorts. De utsagor som valts anser jag vara representativa för diskursen. För att minska risken att missa utsagor av vikt kommer en stor variation av citat att presenteras i min analys. Eftersom syftet är att leta övergripande mönster för att identifiera diskurser är dock ett större material att föredra. Studien uppnår vetenskapsrådets riktlinjer och krav för forskningsetik inom fältet för mänskliga rättigheter och inga känsliga uppgifter kommer att användas.²⁰

²⁰Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs], Stockholm: Vetenskapsrådet, 2002. http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf (Hämtad 2020-01-02).

2 Teori och metod

I denna del kommer mitt teoretiska perspektiv och metodologiska ramverk att presenteras. Då jag avser att kritiskt granska hur miljö och klimatflyktingar konstrueras i kammarens protokoll samt undersöka huruvida det postkoloniala narrativet är närvarande inom migrations- och biståndsdiskursen har jag valt den postkoloniala teorin. Språket bidrar till identitetsskapande samt är med och konstruerar vår verklighetsuppfattning vilket har påverkan på hur politiska frågor hanteras. Det faller sig på så sätt naturligt att kombinera det postkoloniala perspektivet med diskursanalysen som metod. Diskursanalysen kommer hjälpa mig att kritiskt granska det språk som används inom debatten. Nedan presenteras mitt teoretiska ramverk.

2.1 Teoretiskt perspektiv: postkoloniala glasögon

Den postkoloniala teorin kommer hjälpa mig att belysa diskursens struktur och om det går att identifiera ett postkolonialt narrativ i samband med den språkliga framställningen av miljö- och klimatflyktingar. Detta görs genom att undersöka skapandet av *vi och dem* samt de egenskaper som följer, i samband med uppdelningen mellan öst och väst respektive globala syd och globala nord. Postkolonialismen undersöker, liksom diskursanalysen, den övergripande kontexten i syfte att belysa och ifrågasätta maktstrukturer och föreställningar som förmedlas och reproduceras i tal och text, i mitt fall i kammarens protokoll.

2.1.1. Det postkoloniala narrativet

Edward W. Said uppfattas vara den mest tongivande postkoloniala teoretikern. Orientalism är, enligt Said, ett sätt för väst att dominera över Orienten, vad som ofta beskrivs som öst. Teorin går även att applicera på den mer aktuella uppdelningen av världen i termer av globala syd och globala nord. Systematiserandet av den västerländska hegemonin samt konstruerande av den underordnade Orienten kan förstås utifrån Foucaults diskursbegrepp som makten i språkligt tolkningsföreträde. Orientalism och har sina rötter i kolonialismen. Det postkoloniala narrativet, kvarlämningarna av kolonialismen, representeras och reproduceras kulturellt och ideologiskt och upprätthålls strukturellt inom institutioner genom språkbruket. Det orientalistiska synsättet kommer ursprungligen från Europas handel med Orienten och bygger på en geografisk dikotomi mellan öst och väst. Utifrån denna uppdelning skapas en rad över- och underordnade egenskaper. Synsättet går även att applicera på migrations- och biståndsdiskursen något jag kommer djupare in på senare i kapitlet.²¹

I alla samhällen finns det vissa kulturer och idéer som står över andra och därmed får mer inflytande, något som kan härledas till den västerländska kulturen och idén om Europa som maktcentrum. Gayatri Spivak är en annan central tänkare inom det postkoloniala perspektivet. Enligt Spivak kommer maktrelationen mellan väst och öst respektive globala nord och globala syd till uttryck inom den dominerande människorättsdiskursen som hon anser kännetecknas av ett ovanifrån perspektiv. Ovanifrån perspektivet är närvarande inom miljö- och klimatflyktingdiskursen. Över- och underordningen av globala nord och globala syd härleder hon till "den vita mannens börda", en vilja att civilisera och utveckla globala syd. Spivak menar att detta resulterar i en maktförskjutning och i förtryck.²²

²¹ Said, 1979, s. 2-7.

²² Gayatri, Spivak Chakravorty, *Att rätta orätt*, Hägersten: Tankekraft, 2012. s. 8-21.

2.1.2 Begreppsapparat för en postkolonial analys

För att konkretisera hur det postkoloniala perspektivet kan appliceras i min studie har jag valt ett antal begrepp som kommer hjälpa mig att identifiera tendenser av det postkoloniala narrativet. Fokus kommer ligga vid uttryck som signalerar väst och globala nords dominans över globala syd och öst i förhållande till miljö- och klimatflyktingar. Det västerländska perspektivet som gör väst till världens mittpunkt och maktcentrum, kallar Spivak för *eurocentrism*. Begreppet handlar enligt Spivak om att återskapa det koloniala subjektet, västs maktposition, vilket konstrueras i förhållande till den andre, öst och globala syd. Begreppet eurocentrism kommer att användas i förhållande till hur svenska politiker, som del av väst och globala nord, framställer sig själva i förhållande till öst och globala syd utifrån dikotomin vi och dem. Fokus kommer även ligga vid att identifiera vilka under- och överordnade egenskaper som medföljer. Exempel på sådana egenskaper är *kunskap*; uppfattningen om att väst besitter en högre expertis och därmed ger sig själv *ansvar* att komma med *lösningar*, vilket kan kopplas till “den vita mannens börda”.²³ En kontextualisering av detta skulle kunna vara att länder i globala nord skulle anse sig mer benägna att hantera klimatförändringarna då de anser sig inneha en expertis i frågan och därmed ger sig själv ansvar att hjälpa länder, exempelvis i globala syd, att anpassa sig till ett förändrat klimat.

En vanlig konstruktion utifrån postkolonialismen är att väst beskrivs som mer modernt och utvecklat i förhållande till globala syd som därmed framställs som omodernt och mindre utvecklat. Spivak menar att det finns ett stort behov av mikroperspektiv och ett underifrån perspektiv för att bryta gamla koloniala maktstrukturer och den elitistiska syn som finns på kunskap, där det koloniala utbildningsarvet sätter “västerländsk kunskap” i fokus.

²³ Spivak, 2012, s. 8-21.

2.1.3 Postkolonialismen kopplad till migrations- och biståndsdiskursen

Både inom den svenska biståndsdiskursen samt inom migrationsdiskursen går det att urskilja ett postkolonialt narrativ i samband med konstruktionen av vi och dem menar forskarna Maria Eriksson Baaz och Mekonnen Tesfahuney. Det postkoloniala narrativet är tydligast inom biståndsdiskursen men går även att urskilja inom migrationsdiskursen. I förhållande till biståndsdiskursen framträder narrativet genom västs uppfattade ansvar att utveckla globala syd, vilket tyder på den vita mannens börda, och med detta kommer idén om globala nord som mer utvecklat och globala syd som mindre utvecklat.²⁴

Den svenska "godheten" i att hjälpa andra bygger, enligt Spivak, på en maktrelation till "den andre" då etik är normativ och handlar om relationer snarare än om kunskap. När det kommer till ansvarsfrågan bygger denna ofta på en subjektiv förståelse för "den andres" behov snarare än ett direkt anrop. Spivak menar att tolkningen av ansvar uttryckt i FN:s deklaration för de mänskliga rättigheterna²⁵ bygger på en förståelse av ansvar som "plikten hos den bäst lämpade". Ett synsätt som återfinns inom den svenska biståndsdiskursen. Denna relation bygger även, enligt Spivak, på ett antagande om "att vara rik är att vara god".²⁶ Inom migrationsdiskursen framträder det postkoloniala narrativet främst genom eurocentrism då flyktingen ofta framställs som en belastning för väst och därmed utgår man från ett västerländskt perspektiv. Tesfahuney identifierar även ett rasistiskt narrativ i samband med att flyktingen ses som underordnad. Dikotomier, som vi och dem, är vanligt förekommande inom båda diskurserna.²⁷

²⁴ Eriksson, Baaz, 2001, s. 160-167.

²⁵ Förenta Nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna; The Universal Declaration of Human Rights.

²⁶ Spivak, 2012, s. 25-44.

²⁷ Tesfahuney, 2001, s. 195-196.

Genom det postkoloniala perspektivet har jag möjlighet att granska de bakomliggande maktstrukturer som existerar inom miljö- och klimatflyktingdiskursen samt analysera huruvida ett postkolonialt narrativ är framträdande i debatten. Diskursanalysen lägger vikt vid hur objekt och subjekt konstrueras i satser vilket, utifrån det postkoloniala perspektivet, kan översättas till hur vi och dem framställs. Nedan kommer en sammanfattning av min begreppsapparat, vilken kommer vara central för min analys samt vara behjälplig i förklarandet av mina observationer:

- *Eurocentrism*: hur det dominerande västerländska perspektivet framträder.
- *Kunskap*: hur den västerländska kunskapen ses som överordnad.
- *Ansvar*: hur väst konstrueras ansvarigt att hjälpa “den andre”. “Den vita mannens börda” och idén om att vara bäst lämpad att komma med lösningar.
- *Vi och dem*: dikotomin som konstruerar väst utifrån öst respektive globala nord utifrån globala syd. Med följer egenskaper som utgörs av motsatspar, till exempel modern - omodern.

2.2 Den diskursanalytiska modellen

Undersökningen görs genom en kombination av induktiv och deduktiv textanalys baserad på Foucaults diskursanalytiska ramverk. För att analysera det språk som används i kammarens protokoll och identifiera mönster kopplade till mitt teoretiska perspektiv anses diskursanalysen lämplig. Både språket och kontexten kommer att stå i fokus vid analysen. Diskursanalysen är även behjälplig för att identifiera subjekt och objekt samt egenskaper som tillskrivs dessa, identitetsskapande. Först kommer jag förklara hur jag kombinerat den deduktiva och induktiva analysen och sedan gå djupare in på det diskursanalytiska förhållningssättet. Avslutningsvis konkretiseras metoden i förhållande till min studie.

2.2.1. Deduktiv vs. induktiv metod

I samband med materialets omfattade omfång var det första steget i min studie en övergripande läsning av kammarens protokoll för att identifiera återkommande teman i materialet. Fokus låg vid att upptäcka mönster för vilka diskurser som var återkommande inom debatten om miljö- och klimatflyktingar. I samband med detta identifierades två framträdande diskurser, migrations- och biståndsdiskursen. Vid första anblicken av materialet var mitt teoretiska perspektiv ännu inte identifierat utan detta valdes för att förklara de observationer som gjorts i samband med diskurserna. Härnäst skedde en granskning av materialet i förhållande till diskurserna samt det teoretiska perspektivet. Styrkan med att avvakta med ett teoretiskt perspektiv är att som forskare hålla sig öppen inför vad materialet har att erbjuda för att undvika subjektivitet. Eftersom det alltid finns en risk att författaren redan har en idé om vad hen vill få ut av materialet. På så sätt går det att argumentera för att en kombination av den deduktiva och induktiva metoden tillämpats. Den induktiva textanalysen förutsätter en djupgående

granskning av materialet där forskaren söker efter mönster.²⁸ Samtidigt präglas hela studien av mitt teoretiska perspektiv och därmed är analysen även deduktiv då de identifierade diskurserna analyseras utifrån den postkoloniala teorin.²⁹ I samband med den deduktiva analysen är det viktigt att författaren tydligt visar på kopplingen mellan resultat och material, vilket bidrar till att trovärdigheten för studiens resultat förstärks. Detta kommer göras med hjälp av relevanta citat från kammarens protokoll.³⁰

2.2.2 Det diskursanalytiska förhållningssättet

Diskurs är ett välkänt begrepp som används aktivt inom kvalitativ forskning. En enkel förklaring av begreppet skulle kunna vara det språk som används i samband med en fråga utifrån en viss kontext och tid, i mitt fall talet om miljö- och klimatflyktingar inom den svenska politiska kontexten 1990-2019. Till det diskursanalytiska ramverket hör vissa teoretiska premisser som till exempel ett socialkonstruktivistiskt synsätt. Detta innebär ett kritiskt förhållningssätt till språkbruk och kunskapsproduktion, två maktmedel vilka färgas av vår tids definition och förhållningssätt till olika samhälleliga fenomen samt rymmer våra omvärldsföreställningar. Språket är alltså varken statiskt eller neutralt utan levande och subjektivt. Förutom ord och betydelser rymmer även språket krafter och handlingar. Olika föreställningar av världen leder till olika sociala handlingar, vilket innebär att den sociala konstruktionen av kunskap och sanning får konkreta sociala konsekvenser.³¹ Politisk debatt, i form av kammarens protokoll, är intressant att analysera utifrån diskursanalysen då politiker besitter makt att fatta beslut samt har genom sitt sätt att formulera och bemöta problem inverkan på hur vi ser på

²⁸ Ulla, H. Graneheima, Britt-Marie Lindgren & Berit Lundman. Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today*, Vol. 56, 2017: 29–34. s. 30.

²⁹ Theophilus, Azungah. Qualitative research- deductive and inductive approaches to data analysis. *Qualitative Research Journal*, Vol. 18, nr 4, 2018: 383-400. s. 391.

³⁰ Satu, Elo & Helvi, Kyngäs. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 62, nr 1, 2008: 107–115. s. 112.

³¹ Helge, Jordheim, *Läsningens vetenskap: utkast till en ny filologi*, Gräbo: Anthropos, 2003. s. 15-17.

världen.³² Vad som är intressant för min studie är att identifiera det återkommande mönster vilka utgör ramen för vad som är “normalt” att säga om miljö- och klimatflyktingar inom migrations- och biståndsdiskursen. Utifrån en diskursanalytisk förståelse för språkets makt kan det subjektiva yttrandet aldrig ske i ett vakuum utan detta ingår i en ordning där ramarna för vad som kan sägas redan är satta. Min uppgift är inte att redogöra för vad som är rätt eller fel att säga inom diskursen utan att snarare att kritiskt granska hur språkanvändningen i kammarens protokoll bidrar till att konstruera miljö- och klimatflyktingar som objekt. På så sätt kan diskursens bakomliggande maktstrukturer identifieras och språkets styrka att eventuellt reproducera ett postkolonialt narrativ kan problematiseras.³³ Istället för att fokusera på semantik, ords betydelse, intresserar jag mig för förbindelserna mellan språkliga element, till exempel hur subjekt och objekt formas och kopplas till narrativ. På så sätt kan jag granska konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar som två diskursiva figurer inom migrations- och biståndsdiskursen. Beroende på vilka ord och begrepp som använts konstrueras olika diskursiva figurer.³⁴

2.2.3 Det metodologiska tillvägagångssättets brister

Diskursanalysen riskerar att vara godtycklig då metoden genomsyras av författarens egna åsikter. Detta kan motverkas genom att placera in studien i en större kontext och koppla denna till andra studier som har kommit fram till liknande resultat. Utifrån diskursanalysen står forskarens egna tankar i centrum för analysen vilket kan vara problematiskt, men i kombination med den postkoloniala teorin kan mina observationer stärkas med ett vetenskapligt perspektiv. Värt att ha i åtanke är att man genom att utföra en diskursanalys riskerar att reproducera den diskurs man som diskursanalytiker vill kritisera. Studiens syfte är att kritiskt granska huruvida ett ovanifrån perspektiv kantar

³² Jordheim, 2003, s. 186.

³³ Jordheim, 2003, s. 193-194.

³⁴ Jordheim, 2003, s. 134-136.

den svenska miljö- och klimatflykting diskursen samtidigt som studien utgår från ett västerländskt perspektiv. Detta skulle kunna vara problematiskt om inte syftet också är att bidra till kunskap om vilka perspektiv som kantar diskursen. Genom att utgå från ett kritiskt perspektiv, den postkoloniala teorin, kan jag istället ifrågasätta debattens bakomliggande maktstrukturer snarare än att reproducera dessa.

2.3.4 Identitetsskapande och kunskapsproduktion

Vårt språkbruk bidrar till att konstruera vår sociala värld och kan ses som en form av socialt handlande där skapande av identiteter och relationer ingår. Vad som är intressant för min studie vad gäller kunskapsproduktion är den kunskap vi tillskriver subjekt och objekt, och därmed hur vi förstår dessa utifrån diskursen.³⁵ Alltså framställningen av miljö- och klimatflyktingar och de egenskaper och narrativ som medföljer. Genom att studera den kunskap som tillskrivs miljö- och klimatflyktingar vill jag identifiera det kunskapsparadigm som råder och om detta kan härledas till postkolonialismen. Eftersom mitt material sträcker sig över en längre period, från 1990 till 2019 finns det en mening med att undersöka hur diskurserna skiljer sig åt. Här kommer jag främst lägga vikt vid om det finns någon skillnad i hur man pratar om miljö- och klimatflyktingar. Efter att diskursen analyserats kommer utsagorna vägas mot den postkoloniala teorin. Den språkliga utsagan blir först intressant när den sätts i en större kontext samt analyseras genom ett vetenskapligt perspektiv.

³⁵ Marianne, Winther Jørgensen, & Louise, Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, Studentlitteratur, Lund, 2000. s. 11-12.

3. Tidigare forskning

I denna del kommer studier som rör miljö- och klimatflyktingar presenteras. Forskningen på dessa begrepp är utifrån en svensk kontext mycket begränsad. Kapitlet inleds med en generell bild av begreppens framväxt på den internationella arenan, varifrån den gängse definitionen av miljö- och klimatflyktingar uppstått. Därefter kommer jag gå djupare in på forskning rörande den språkliga konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar. Sedan presenteras studier som utgår från ett postkolonialt perspektiv och därmed ligger närmare mitt ämne. Till sist presenteras forskning som utgår från postkolonialism utifrån en svensk kontext, specifikt vad gäller migrations- och biståndsdiskursen, och i samband med detta placeras min studie in i forskningsfältet.

3.1.1 Begreppens historiska framväxt på den internationella arenan

Miljöinducerad migration är inte ett nytt fenomen i sig men det är först under den senare delen av 1900-talet som begreppet inkluderats inom politisk kontext. I samband med Essam el-Hinnawis rapport som publicerades genom FN:s miljöprogram 1985 fick frågan ett uppsving. I rapporten myntades den definition av miljöflykting³⁶ som är vanligast förekommande.³⁷ Flera forskare har kommit att kritisera definitionen då den inte skiljer på flykt och generell migration vilken gör begreppet svårapplicerat juridiskt. Andra kritiska röster menar att det inte går att separera miljö- och klimatmässiga

³⁶ Definitionen innefattar båda tvångsmässig förflyttning samt generell migration i samband med både miljö- och klimatmässiga orsaker, Giovanni, 2013, s. 14-17.

³⁷ Giovanni, 2013, s. 14-17.

faktorer från ekonomiska, sociala och politiska.³⁸ Begreppets diffusa innebörd kan, enligt forskaren Richard Black, resultera i att länder avstår från sin skyldighet att tillhandahålla asyl.³⁹ Andra forskare väljer att använda en helt annan term, "klimatinducerad tvångsförflyttning"⁴⁰ istället då majoriteten av den klimatinducerade migrationen sker internt.⁴¹ Begreppets omfång är dock inte något jag kommer gå djupare in på men det visar på den makt språket innehar vilket kan leda till sociala konsekvenser för människor. Jag är mer intresserad av att undersöka conceptualiseringen av miljö-och klimatflyktingar och utifrån vilka kontexter svenska politiker talar om dessa.

3.1.2 Talet om miljö- och klimatflyktingar utifrån en säkerhetsdiskurs

Under de senaste åren, främst under 2007-2008, har klimatförändringarna blivit en allt större del av en säkerhetsdiskurs. Det råder dock oenighet om vad hotet utgörs av och vem det riktas mot menar Michael Brzoska.⁴² Miljö- och klimatflyktingar kan beroende på vilka termer som används för att skildra dessa konstrueras som hot. Forskare har olika syn på hur inramning av fenomenet bör se ut där ena sidan kallas maximalister⁴³, vilka belyser och beräknar den växande mängden miljö- eller klimatflyktingar medan den andra sidan, så kallade minimalister⁴⁴, menar att denna typ av beräkningar går att ifrågasätta vetenskapligt och kan vara politiskt riskabelt om de används i ett invandringsfientligt syfte.⁴⁵ Norman Myers tillhör den första kategorin forskare. Myers

³⁸ Methmann, 2014, s. 416.

³⁹ Richard, Black. Environmental refugees: myth or reality? *New issues in Refugee Research - UNHCR working paper*, Nr 34. 2001. s.10-11.

⁴⁰ Environmentally displaced persons.

⁴¹ Vikram, Kolmannskog. Climate Change, Environmental Displacement and International Law. *Journal of International Development*, Vol 24, 2012: 1071-1081. s. 1071- 1074.

⁴² Michael, Brzoska. "Climate Change as a Driver of Security Policy" *Climate Change, Human Security and Violent Conflict*, Jürgen, Scheffran, Michael, Brzoska, Hans Günter, Brauch, Peter Michael, Link & Janpeter, Schilling, (red.), 165-185. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2012. s.165; Methmann, Christ. Visualizing Climate-Refugees: Race, Vulnerability, and Resilience in Global Liberal Politics. *International Political Sociology*, Vol 8, 2014: 416-435. s. 417.

⁴³ Norman, Myers & Jennifer, Kent, (red.), *The new atlas of planet management*, University of California Press, Berkeley, 2005; Norman, Myers. Environmental Refugees. *Population and Environment*, Vol 19, 1997: 167-182.

⁴⁴ Black, 2001, s.10-11.

⁴⁵ Ransan-Coopera, Hedda, Farbotkob, Carol, E. McNamarac, Karen, Thorntond, Fanny and Emilie Chevaliere. Being(s) framed: The means and ends of framing environmental migrants. *Global Environmental Change*, Vol. 35, 2015: 106-115. s. 113.

siffror⁴⁶ är allmänt vedertagna och används internationellt av flera aktörer som FN men även av svenska politiker.⁴⁷ Att hänvisa till Myers prognoser bidrar till att porträttera klimatflyktingar som en okänd hotande massa snarare än som individer menar Elida Høeg med fler.⁴⁸

Ett sätt att konstruera flyktingar som ett hot är att koppla dessa till konflikt och på så sätt blir miljö- och klimatflyktingar del av en hotbild. En sådan hotbild etablerades genom FN:s miljöprogram (UNEP). Även FN:s f.d. generalsekreterare Ban Ki Moon använde sig av en liknande hotbild när han förklarade våldet i Darfur som en kombination av demografiska påtryckningar, resursbrist och klimatförändringar kopplat till klimatflyktingar. På så sätt görs migrationen till både ett miljö- och säkerhetshot samt till något som skapar instabilitet. Att människors migration skulle skapa politisk instabilitet och konflikt bygger, enligt Betsy Hartmann, på koloniala stereotyper.⁴⁹ Bakom narrativet där flyktingen utgör ett hot finns en felaktig föreställning om att klimatinducerad migration naturligt skulle leda till spänningar över naturresurser och att detta i sin tur skulle leda till konflikter. Genom att lägga betoning vid “nationell säkerhet” och använda ord som “flyktingströmmar” görs flyktingen till ett hot.⁵⁰

⁴⁶ Enligt Myers skulle det i början av 90-talet finnas ca 25 miljoner miljöflyktingar i världen, ca 50 miljoner 2010 och ca 200 miljoner 2050, Norman, Myers & Jennifer, Kent, *Environmental exodus: an emergent crisis in the global arena*, Climate Institute, Washington, 1995. s. 1-10.

⁴⁷ Bettini, 2013, s. 14-17.

⁴⁸ Elida, Høeg & Christopher, D. Tulloch. Sinking Strangers: Media Representations of Climate Refugees on the BBC and Al Jazeera. *Journal of Communication Inquiry*, Vol. 43, nr 3, 2019: 225–248. s. 236-237.

⁴⁹ Betsy, Hartmann, Betsy. Rethinking Climate Refugees and Climate Conflict: Rhetoric, Reality and the Politics of Policy Discourse. *Journal of International Development*, Vol. 22, 2010: 233–246. s. 233-234.

⁵⁰ Ransan-Coopera et. al., 2015, s. 110.

Samtidigt menar en del forskare att klimatförändringarna visst går att koppla direkt till konflikter⁵¹, detta menar andra är en förenklad förståelse för konflikter då man utelämnar politiska, ekonomiska och sociala faktorer som även spelar in.⁵² De politiska narrativ som används i förhållande till klimatmigration bygger ofta på ovanifrån perspektiv och därmed menar Hartmann att det finns en brist på lokal kunskap. För att bidra med ett annat perspektiv beskriver hon lokala institutioner i norra Nigeria som hanterar konflikter samt ger ett exempel från Kenya där torkan snarare ledde till mindre våld och mer samarbete för anpassning till ett förändrat klimat. Sådana narrativ är sällsynta inom klimatdiskursen.⁵³ Då beslutsfattare ofta talar om klimatinducerad migration i förhållande till konflikt framställs klimatflyktingar därmed som något problematisk för mottagarlandet. När en etablerad politisk diskurs anger villkoren för debatten blir det svårt att bidra med nya perspektiv. Säkerhetsargumenten är ofta förankrade i starka känslor som rädsla och framtvingar omedelbara politiska svar. Detta menar forskarna Sanaz H. Ebrahimi och Marinus Ossewaarde som även anser att politikerna och forskarna befinner sig i två helt olika världar och att dessa världar skulle behöva mötas.⁵⁴

⁵¹ Elisabeth, Keyes. Environmental Refugees? Rethinking What's in a Name. *Journal of International Law and Commercial Regulation*, 2018: 461-486. s. 465-466.

⁵² Hartmann, 2010, s. 237; Black, 2001, s. 10.

⁵³ Hartmann, 2010, s. 237.

⁵⁴ Sanaz, Honarmand Ebrahimi & Mariunus, Ossewaarde. Not a Security Issue: How Policy Experts De-Politicize the Climate Change–Migration Nexus. *Social Sciences*. Vol. 8, nr 214, 2019: 1-19. s. 1-5.

3.1.3 Framställningen av miljö- och klimatflyktingar ur ett postkolonialt perspektiv

Det finns flera postkoloniala studier med snarlika resultat som granskat konstruktionen av klimatflyktingar. Resultaten visar på en diskursiv figur i form av offer och säkerhetshot.⁵⁵ I en studie om konstruktionen av klimatflyktingar i media, där forskarna undersökt 29 nyhetsartiklar från BBC och Al Jazeera åren 2000-2017, framträdde en sådan bild, där klimatflyktingen konstruerats som offer och hot.⁵⁶ Enligt Andrew Baldwin utgör migrationen en central del av narrativet kring klimatförändringarna. Genom en postkolonial studie av hur klimatflyktingen porträtteras har Baldwin identifierat ett rasistiskt narrativ. När antropocen⁵⁷ teoretiseras försvinner ofta det postkoloniala perspektivet vilket Baldwin ser som problematiskt. Rasismen blir tydlig i förhållande till diskussionen om människors anpassning till det förändrade klimatet då diskussionen involverar socialdarwinistiska termer om vem som är bäst lämpad att överleva. Detta resulterar i ett rasistiskt synsätt med ett tydligt vi och dem, där "dem" ofta uppfattas som mindre benägna till anpassning.⁵⁸

Methmann har gjort liknande observationer i sin studie av media där han har analyserat 135 bilder från tidningar och webbsidor där klimatflyktingar diskuterats. Utifrån studiens resultat har Methmann identifierat en rasifierad bild av klimatflyktingen som ett passivt offer för klimatförändringarna.⁵⁹ Methmann menar att denna bild bygger på dikotomin vi och dem, där den vita miljömedborgaren i globala nord representerar "vi" medan klimatflyktingen i globala syd utgörs av "dem" i behov av hjälp.⁶⁰ En del forskare menar att själva termen miljöflykting i sig konstruerar ett offer. Eftersom man

⁵⁵ Ransan-Coopera et. al., 2015, s. 106-110.

⁵⁶ Høeg & D. Tulloch, 2019, s. 236-237.

⁵⁷ Människans påverkan på miljön och klimatet, Baldwin, 2017, s. 300.

⁵⁸ Baldwin, 2017, s. 293-294.

⁵⁹ Methmann, 2014, s. 416.

⁶⁰ Methmann, 2014, s. 425.

från början tillskriver individen flykt som enda alternativ och på så sätt fråntas individen dess aktörskap och förmåga att anpassa sig till klimatförändringarna.⁶¹ Beroende på vilka narrativ som tillskrivs miljö- och klimatflyktingar kommer olika diskursiva figurer att framträda. Frågan är om det postkoloniala narrativet går att urskilja inom en svenskt kontext specifikt i förhållande till migrations- och biståndsdiskursen.

3.1.4 Den svenska migrations- och biståndsdiskursen utifrån ett postkolonialt perspektiv

Forskning på den svenska miljö- och klimatflyktingdiskursen är högst bristfällig. Det finns däremot forskning som specifikt belyser den svenska migrations- och biståndsdiskursen utifrån ett postkolonialt perspektiv, två vanligt förekommande diskurser inom diskussionen om miljö- och klimatflyktingar. I antologin "*Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*" positionerar författarna Sverige i ett postkolonialt sammanhang. Trots att Sverige inte har varit någon kolonialmakt har landet formats av sin geografiska position, som del av det maktcentrum Europa skapat åt själv, och därmed färgats av Europas koloniala historia. Det postkoloniala narrativet går även att identifiera i Sverige. Inom denna diskurs finns ett tydligt vi, Europa, och de andra. Med detta följer inneboende maktrelationer mellan väst och den övriga världen vilket kan förklaras med Rudyard Kiplings berömda ord: "den vita mannens börda". Utifrån den självbild Europa konstruerar åt sig själv skapas samtidigt föreställningar om resten av världen.⁶² De delar av antologin som är mest relevanta för min studie är dels Eriksson Baaz artikel om den svenska biståndsdiskursen samt Tesfahuney's artikel om synen på den andre utifrån migrationsdiskursen. Vad gäller biståndsdiskursen har terminologin förändrats mycket de senaste åren i ett försök att etablera ett mer jämlikt språk. Trots den förändrade terminologin anser Eriksson Baaz att det koloniala narrativet fortfarande

⁶¹ Hartmann, 2010, s. 37.

⁶² Michael, McEachrane & Louis, Faye, (red.), *Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*, Natur och kultur, Stockholm, 2001. s. 7-14.

finns närvarande inom den svenska biståndsdiskursen som kantas av dikotomin vi och dem, globala nord och globala syd. Biståndsdiskursen bygger mycket på maktrelationer där globala nord porträtteras som hjälpare och globala syd som offer. Afrika framställs ofta som en "hopplös kontinent" medan väst framställs befinna sig i ett högre utvecklingsstadium.⁶³

Tesfahuney har studerat den svenska invandringsdiskursen som han menar idag är en del av Europas restriktiva invandringsdiskurs, "fästning Europa". Han menar att utmärkande för den svenska invandringsdiskursen i slutet av 90-talet var invandraren som ett hot. Hotbilden byggde ofta på narrativet "massinvandring från Ryssland". Trots att över 90 % av den globala flyktinginvandringen sker utanför Europa beskrivs ändå Europa som den främsta destinationen, något som Tesfahuney ifrågasätter och kopplar till eurocentrism.⁶⁴ Synen på den andre, flyktingen, förutsätter rasism vilket resulterar i konstruktionen av flyktingen som ett samhällshot. Inom invandringsdiskursen går det likt biståndsdiskursen att identifiera dikotomier mellan subjekt och objekt, som intelligens och känslor, rationalitet och sensualitet, civilisation och kaos, vit och svart samt över- och underordnad. Tesfahuney menar att dessa dikotomier används för att upprätthålla Europas överordnade politiska, ekonomiska och kulturella maktposition.⁶⁵ Ylva Brune har identifierat liknande diskurser när hon under en längre period undersökt hur "invandraren" konstruerats i svensk media. På 70-talet kantades den mediala invandringsdiskursen av vi och dem. Invandraren framställdes som omodern och som ett offer och därmed "vi" som ett aktivt modernt subjekt. Denna uppfattning, om att Sverige skulle befinna sig på ett högre utvecklingsstadium än "invandraren", går även att identifiera i artiklar under 2000-talet.⁶⁶

⁶³ Eriksson, Baaz, 2001, s. 160-167.

⁶⁴ Tesfahuney, 2001, s. 189-193.

⁶⁵ Tesfahuney, 2001, s. 195-196.

⁶⁶ Brune, Ylva. "Invandrare" i mediearkivets typgalleri. I *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke*, De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.), 150-182. [Ny utg.], Atlas, Stockholm, 2006. s. 148-155.

I detta kapitel har studier rörande konceptualiseringen av miljö- och klimatflyktingar avhandlats. I samband med en ökad användning av begreppen har dessa inkluderats i flera olika sammanhang. Flera studier visar att miljö- och klimatflyktingar konstrueras som hot och offer vilket skapar ett vi och dem samt ger upphov till ett postkolonialt narrativ. Forskningen på miljö- och klimatflyktingar utifrån ett postkolonialt perspektiv är fortfarande begränsad, inte minst vad det gäller ur en svensk kontext. Sverige ses ofta som ett föregångsland vad gäller bemötandet av humanitära frågor och har varit tidiga med att bemöta miljö- och klimatflyktingar politiskt. Frågan är på vilka premisser som diskussionen om miljö- och klimatflyktingar förs och om de går att se liknande postkolonial tendenser även utifrån en svensk kontext. Det är här min studie kommer in för att fylla den kunskapslucka som finns gällande konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar inom den svenska politiska diskursen, specifikt utifrån migrations- och biståndsdiskursen.

4. En kritisk granskning av den svenska miljö- och klimatflyktingdiskursen

I det här kapitlet presenteras undersökningen av kammarens protokoll. Det faller sig naturligt att granska miljö- och klimatflyktingdiskursen var för sig och därmed i kronologisk ordning. Först miljöflyktingbegreppet som främst använts under 90-talet och sedan klimatflyktingbegreppet som började användas först 2004. Fokus kommer ligga vid hur miljö- och klimatflyktingar konstrueras som två diskursiva figurer i förhållande till migrations- och biståndsdiskursen. Genom det postkoloniala perspektivet har relevanta citat. Citaten kommer sedan att granskas utifrån min postkoloniala begreppsapparat. Studiens frågeställningar kommer driva analysen framåt: på vilka sätt konstrueras miljö- och klimatflyktingar inom migrations- och biståndsdiskursen och i vilken utsträckning går det att identifiera ett postkolonialt narrativ inom diskurserna? Innan analysen presenteras kommer begreppen, miljö- och klimatflyktingar, placeras in i ett större sammanhang för att ge dessa historisk kontext.

4.1 Den historiska kontexten kring begreppen

Det var först 1986 som ordet miljöflykting började användas i kammarens protokoll. Den politiska diskurs som begreppet ingick i kretsade mycket kring miljökatastrofer och konflikter i öst, främst Sovjetunionen, med Tjernobylolyckan referens. Diskursen inriktade sig främst på invandring med fokus på Sveriges beredskap inför kommande “flyktingströmmar” från öst. I samband med den

instabilitet, genom miljöförstöring och konflikter, som rådde i närområdet fick miljöflyktningbegreppet en säkerhetspolitisk inramning.⁶⁷ Det var även strax innan början av 90-talet som den svenska Utlänningslagen⁶⁸ utvidgades, 1989, vilken kom att inkludera miljökatastrof som en legitim skyddsgrund för asyl. En formulering som aldrig kom att användas fram till att begränsningslagen trädde i kraft 2016.⁶⁹ Vad gäller biståndsdiskursen är denna mindre framträdande i protokollen vad gäller miljöflyktingar. När biståndspolitikerna diskuteras görs det främst i samband med miljöförstöring i öst med tekniköverföring från väst.⁷⁰

Som tidigare nämnts blev begreppet ”klimatflykting” först del av debatten 2004 i takt med att klimatförändringarna blev en alltmer het politisk fråga. Klimatflyktingdiskursen är mer omfattande än miljöflyktingdiskursen, detta kan bero på att klimatfrågan anses av många i Sverige, inte minst Miljöpartiet⁷¹, vara en av vår tids viktigaste globala frågor. Diskursen växte som mest i Sverige i samband med att Al Gore och IPCC vann Nobels fredspris 2007, två aktörer som belyst klimatinducerad migration i stor utsträckning. Vid framställningen av klimatflyktingar hänvisar politiker främst till rapporter framtagna av FN.⁷² I rapporterna diskuteras klimatförändringarnas konsekvenser i form av ökenspridning, vattenbrist, brist på naturresurser samt utifrån en mer säkerhetspolitisk diskurs i form av konflikter och ”flyktingströmmar”. De regioner som diskuteras är främst Asien och Afrika. Biståndsdiskursen är i förhållande till klimatflyktingar mer omfattande och kretsar främst kring Afrika.⁷³ Nedan kommer dessa diskurser djupare att granskas och diskuteras.

⁶⁷ Protokoll 1990/91:57 Anf. 104; 1990/91:30 Anf. 17; 1997/98:86 Anf. 9.

⁶⁸ SFS 1989:529. Utlänningslag. Stockholm: Utrikesdepartementet.

⁶⁹ SFS 2016:752. Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Stockholm. Justitiedepartementet L7.

⁷⁰ Protokoll 1990/91:28. Anförande. 155.

⁷¹ Protokoll 2004/05:140. Anf. 40. s. 35.

⁷² Protokoll 2005/06:13 Anf. 324. s. 324; 2014/15:19 Anf. 286. s. 102; 2013/14:113. s. 2.

⁷³ Protokoll 2019/20:38 Anf. 2. s. 5; 2016/17:110 Anf. 6. s. 9; 2009/10:89 Anf. 63. s. 75-77.

4.2 Migrationsdiskursen

Talet om miljö- och klimatflyktingar har varit vanligt förekommande inom en migrationsdiskurs. Utmärkande för denna diskurs har varit en betoning på flyktingen som ett säkerhetshot med användandet av ord som “flyktingströmmar”⁷⁴, “massutvandring”⁷⁵, “massflykt”⁷⁶ samt uttryck som “klimatflyktingar väller in”⁷⁷. Ett annat sätt som klimatflyktingar blivit del av en säkerhetspolitisk kontext är genom att kopplas till konflikt.⁷⁸ Vanligt förekommande är även framställningen av miljö- och klimatflyktingar som en enhet snarare än som individer. Ofta i samband med hänvisning till Myers alarmerande siffror.⁷⁹

4.2.1 Miljöflyktingar från öst under 90-talet

I början av 90-talet diskuterades miljöflyktingar som ett fenomen i öst, främst Sovjetunionen. Miljöflyktingarna inkluderas i ett narrativ av lokal miljöförstöring där Tjernobylyckan nämns som exempel. Fokus låg mycket vid Sveriges beredskap inför de kommande miljöflyktingarna från öst. Följande citat visar detta narrativ: “Är den svenska regeringen beredd att ta emot miljöflyktingar och krigsvägrare, t.ex. från Polen, Baltikum och Tjernobyloområdet?”⁸⁰ Genom att det talades om Sveriges beredskap i förhållande till flyktingmottagande konstruerades miljöflyktingar som en belastning för Sverige och som en enhet snarare än individer. Att man har utgått från ett svenskt

⁷⁴ Protokoll 1990/91:30 Anf. 19; 2006/07:17 Anf. 438. s. 196; 2007/08:43 Anf. 3. s. 16.

⁷⁵ Protokoll 1990/91:30 Anf. 19.

⁷⁶ Protokoll 1997/98:44 Anf. 48.

⁷⁷ Protokoll 2011/12:99 Anf. 1. s. 5.

⁷⁸ Protokoll 1996/97:81 Anf. 162; 1997/98:44 Anf. 48; 2000/01:99 Anf. 8; 2007/08:43 Anf. 35. s. 16; 2009/10:18 Anf. 123. s. 114; 2013/14:113 s. 2; 2014/15:19 Anf. 286. s. 102; 2018/19:7 Anf. 144. s. 73.

⁷⁹ Protokoll 2004/05:140 Anf. 40. s. 35; 2005/06:125 Anf. 88. s. 83; 2006/07:60 Anf. 5. s. 16; 2007/08:43 Anf. 3. s. 17; 2008/09:102 Anf. 3. s. 14; 2009/10:18 Anf. 123. s. 113.

⁸⁰ Protokoll 1990/91:57 Anf. 104.

perspektiv tyder på eurocentrism men även vi och dem där miljöflyktingen utgör den andre. Konstruktionen av miljöflyktingen som ett problem från öst förstärks genom användandet av ett alarmerande språk som “flyktingströmmar”, något som bidragit till framställningen av en hotbild inom vilken flyktingen ingår i. Ett narrativ som framkommer i citatet nedan:

För det tredje diskuteras frågan om vilka konsekvenserna kommer att bli när det gäller det faktum att det nu blir lättare att få pass och att kunna lämna Sovjetunionen [...] Till detta kommer, som Gösta Lyngå sade, s.k. miljöflyktingar [...] Det gäller tänkbara åtgärder och ett gemensamt förhållningssätt med tanke på de olika typer av migration eller flyktingströmmar som skulle kunna uppstå.⁸¹

Genom att sammankoppla migrationen med konsekvenser konstruerades denna som ett problem. Det är däremot först under senare delen av 90-talet som miljöflyktingen tydligare blev del av en hotbild och en säkerhetsdiskurs. Migrationen beskrevs då som något överväldigande i form av “massflykt” vilket indikerar på flyktingarna som en belastning och som något oberäkneligt samt som en enhet snarare än individer. Miljöflyktingens inkludering inom framtidens hotbilder går att se i ett protokoll från 1997:

Under konferensen gjorde man en dataskiss som fick namnet Världens hotbild som datalandskap [...] Den andra handlade om resurser och ekologiska hot och därmed sammanhängande massflykt och migration, dvs. det som Miljöpartiet ofta framhållit - snart blir miljöflyktingar en realitet.⁸²

I citatet ovan inkluderades miljöflyktingar i en säkerhetspolitisk diskurs något som blev allt vanligare i slutet av 90-talet. Tesfahuney identifierade ett liknande narrativ utifrån invandringsdiskursen i början av 90-talet där flyktingen konstruerades som en hotande

⁸¹ Protokoll 1990/91:30 Anf 19.

⁸² Protokoll 1997/98:44 Anf 48.

massa från öst.⁸³ Burne började urskilja ett vi och dem inom den svenska invandringsdiskursen redan på 70-talet.⁸⁴ Ett annat sätt som miljöflyktingar inkluderades inom en säkerhetsdiskurs har varit genom ett narrativ där konflikter beskrivs som en direkt följd av miljökatastrofer. På så sätt kopplades miljöflyktingar indirekt till konflikter som därmed gjordes till ett naturligt fenomen snarare än politiskt, ekonomiskt och socialt, något som blir tydligt i citatet nedan från 1996:

Enligt flera riskprognoser för 2000-talet kommer problem och katastrofer som har med miljön att göra orsaka de flesta konflikterna både inom länder och mellan länder. Miljöflyktingar blir ett nytt begrepp.⁸⁵

I citatet kopplas miljöflyktingar till ett konflikt narrativ. Nedan kommer en sammanfattning av hur miljöflyktingar konstruerats inom migrationsdiskursen.

4.2.2 Konstruktionen av miljöflyktingen inom migrationsdiskursen

Sammanfattningsvis går det att säga att miljöflyktingar under 90-talet konstruerades som en diskursiv figur som existerade i öst och kopplades till lokal miljöförstöring. I samband med detta framträdde dikotomin, vi och dem, där "vi" utgjordes av Sverige, väst, och miljöflyktingen utgjordes av "dem" i öst. I protokollen talade man även om miljöflyktingarna som en enhet och som en belastning på mottagarlandet Sverige. På så sätt konstruerades miljöflyktingen som ett problem för Sverige vilket innebar att man utgick från ett västerländskt perspektiv, eurocentrism. Miljöflyktingar inkluderades även inom en säkerhetsdiskurs i samband med konflikter och genom användandet av ett alarmerande språk som "flyktingströmmar" på så sätt kunde miljöflyktingen tolkas som ett hot. Eftersom både eurocentrism och vi och dem var framträdande inom diskursen

⁸³ Tesfahuney, 2001. s. 189-193.

⁸⁴ Burne, 2006. s. 148-155.

⁸⁵ Protokoll 1996/97:81 Anf. 162.

går det att se tecken på ett postkolonialt narrativ genom det västerländska perspektivet samt relationen mellan Sverige och öst. Utifrån narrativet ovan går det även att utläsa dikotomier genom att konflikt och miljöförstöring kopplades till miljöflyktingen och därmed kopplades miljövänlighet och stabilitet indirekt till Sverige.

4.2.3 2000-talets klimatflyktingar från globala syd

Användandet av termen klimatflykting gör att den klimatinducerade migrationen beskrivs som ett faktum. Hartmann menar att individen på så sätt konstrueras som ett offer för klimatförändringarna och fråntas sin aktörskap då hen inte ges någon möjlighet att anpassa sig till ett förändrat klimat.⁸⁶ I riksdagsprotokollen beskrivs klimatflyktingen vanligen utifrån ett landsbygdsnarrativ i Globala syd, främst Afrika⁸⁷ och Asien⁸⁸. Ett narrativ som går att se i ett citat från 2019:

I synnerhet i fattiga länder syns det att tusentals människor dagligen blir en form av klimatflyktingar. De tvingas lämna sina hem, ofta ute på landsbygden, och flytta in till storstäder eller fly till andra länder. Det är uppenbart i länder som Indien, Bangladesh och länderna i Afrika söder om Sahara.⁸⁹

Utifrån uppdelningen mellan globala syd och globala nord skapas ett vi och dem där tillskrivna egenskaper ofta medföljer. I vissa av protokollen beskrivs klimatflyktingen komma från mindre utvecklade samhällen i globala syd och i samband med detta framställs globala nord och Sverige som mer utvecklat.

⁸⁶ Hartmann, 2010, s. 37.

⁸⁷ Protokoll 2005/06: 125 Anf. 88. s. 83; 2006/07:17 Anf. 434. s. 195; 2006/07:60 Anf. 5. s. 16; 2007/08:124 Anf 19. s. 30; 2019/20:38 Anf. 25. s. 5.

⁸⁸ 2006/07:60 Anf. 5. s. 16; 2009/10:18 Anf. 123. s. 113; 2011/12:99 Anf. 1. s. 6; 2015/16:96 Anf 109. s. 72; 2016/17: 110 Anf. 5. s. 9; 2019:20:38 Anf. 25. s. 5.

⁸⁹ Protokoll 2019/20:38 Anf 2. s. 5.

Detta går tydligt att se i citatet nedan från 2005 där Afrika beskrivs som en mindre utvecklad kontinent:

Christian Aid rapporterar att minst 182 miljoner människor i Afrika söder om Sahara kommer att dö i klimatrelaterade sjukdomar i slutet av århundradet – om ingenting görs. [...] Till sist lär oss New Economics Foundation att länderna söder om Sahara lägger ungefär 10 % av sina samlade budgetar – det gör 57 miljarder dollar – till betalning till oljebolag. Borde inte de pengarna hellre ha gått till skolor och sjukvård? Det är sektorer som i dag får ungefär bara 5 miljarder totalt i det icke-elektrifierade Afrika.⁹⁰

Det finns flera exempel på när klimatflyktingar kopplas till en traditionell landsbygdsmiljö: “Det är människor som tvingas fly från de områden som de i generationer har bott i och många gånger odlat och försörjt sig på”⁹¹. I citatet nedan från 2011 målas ett narrativ upp där klimatflyktingar kopplas till en “exotisk” landsbygdsmiljö:

Högt uppe i de solbelysta trädtopparna i Javas djupa djungler lever de märkliga och svåråtkomliga grodhannarna [...] Världens grodor är dock inte de enda som riskerar att gå en dyster framtid till mötes på grund av klimatförändringarna [...] Även människor drabbas av klimatförändringarna. Tropiska cykloner, skyfall, stormsvallvågor, torka och översvämningar tvingar folk från deras liv på landsbygden in till städerna. Dessa städer växer så det knakar och blir megastora rekordsnabbt [...] Varje dag väller hundratusentals klimatflyktingar in i Dhaka.⁹²

Än mer framträdande för migrationsdiskursen har en säkerhetskontext varit där klimatflyktingen konstrueras som ett hot. I citatet ovan går det att se tecken på detta utifrån användandet av ett alarmerande språk som att klimatflyktingar “väller” in i Dhaka. Nedan kommer fler exempel på när säkerhetsdiskursen är närvarande.

⁹⁰ Protokoll 2005/06:125 Anf 88. s. 83.

⁹¹ Protokoll 2009/10:18 Anf. 123. s. 113.

⁹² Protokoll 2011/12:99 Anf. 1.

4.2.4 Klimatflyktingen inom en säkerhetsdiskurs

Säkerhetsdiskursen är som mest framträdande kring 2007, året då frågan fick stort uppsving internationellt genom IPCC och Al Gore. Vid användandet av alarmerande siffror och ord samt genom att referera till överbefolkning blir klimatflyktingen del av ett hotfullt narrativ och som något kaosartat. Exempel på detta är Myers siffror samt ord som "flyktingströmmar". Utifrån dessa beskrivs klimatflyktingarna ofta som en massa snarare än individer samt som något som hör till framtiden. I samband med detta narrativ skapas dikotomin vi och dem och med denna följer egenskaper där globala syd uppfattas som kaotiskt och därmed indirekt globala nord som stabilt. Samtidigt konstrueras klimatflyktingen som ett problem och i vissa fall även som ett hot. En liknande säkerhetsdiskurs kring klimatflyktingar har Hartmann identifierat som menar att kopplingen mellan flyktingen och konflikt bygger på koloniala föreställningar, reproduktionen av ett kolonialt narrativ, då kopplingen indikerar på att detta är en naturlig företeelse i samband med klimatflyktingar.⁹³ Även forskaren Ransan-Coopera med fler har identifierat en bild av klimatflyktingen som ett offer och säkerhetshot.⁹⁴

Klimatflyktingarnas uppfattade belastning på Sverige och globala nord är även återkommande inom diskursen. Ett exempel på detta går att se när ett framtida scenario målas upp där man beskriver att Sveriges befolkning riskerar att dubblas flera gånger om på grund av klimatflyktingar om inget görs.⁹⁵ Utifrån utsagan går det att uppfatta klimatflyktingen som ett hot och den diskursiva figuren vi och dem förstärks. Det västerländska perspektivet gör att fokus ligger vid klimatförändringarnas effekter på Sverige, globala nord, i form av klimatflyktingar, snarare än att utgå från de människor som faktiskt påverkas mest av klimatförändringarna. Genom att tala om beredskap läggs en betoning på klimatflyktingen som en belastning och indirekt som ett problem.

⁹³ Hartmann, 2010, s. 233-234.

⁹⁴ Ransan-Coopera et. al., 2015, s. 106-110.

⁹⁵ Protokoll 2007/08:44 Anf. 17. s. 18.

Globala nord beskrivs vara den huvudsakliga mottagaren, vilket tyder på eurocentrism: “Man räknar med 150 miljoner innan år 2050. Det här måste vi ha en beredskap för. Vi vet att det är vi i den rika världen som ställt till problemen för dem i de fattiga länderna”⁹⁶.

Framställningen av klimatflyktingen som ett problem sker upprepade gånger, vilket går att se i följande citat: “Antalet klimatflyktingar till megastaden gör bara saken värre. För att rädda Dhaka måste människoströmmen till slummen kontrolleras”.⁹⁷ Klimatflyktingar kopplas till kaos och migrationen beskrivs i hotfulla termer i form av “strömmar”. Istället för att beskriva problemet i politiska, ekonomiska och sociala termer konstrueras istället klimatflyktingen som problemet. Även forskarna Ebrahimi och Ossewaarde har identifierat ett narrativ där flyktingen konstrueras som ett problem genom att kopplas till konflikt.⁹⁸ Citatet nedan från 2007 visar tydligt på eurocentrism genom att framställa Europa som den främsta mottagaren av klimatflyktingar:

Al Gore talade också om klimatflyktingar och tog upp Darfur som ett tydligt exempel på hur klimatpåverkan också späder på konflikter eller ger upphov till dem. Han sade att en höjning på havsnivån på 1 meter kommer att ge 100 miljoner nya klimatflyktingar, och 6 meter, som är möjlig, kommer att ge 450 miljoner nya klimatflyktingar [...] Vi står nu inför helt andra migrationsströmmar och flyktingströmmar än tidigare. Vi måste tänka på det i framtiden. Man kan fråga sig hur många av dem som nu tar sig in i Europa som är klimatflyktingar redan idag [...]⁹⁹

Det hotfulla narrativ som målas upp, i vilket klimatflyktingar ingår, förstärks när dessa kopplas till konflikter och på så sätt blir del av en säkerhetsdiskurs. Detta genom Al Gores exempel från Darfur som beskriver konflikten som ett naturfenomen vilket kan

⁹⁶ Protokoll 2008/09:102 Anf. 3. s. 14.

⁹⁷ Protokoll 2011/12:89 Anf 1. s. 6.

⁹⁸ Honarmand Ebrahimi & Ossewaarde, 2019, s. 1-5.

⁹⁹ Protokoll 2007/08:43 Anf. 3. s. 16.

ses som en förenklad förståelse för konflikter. Klimatflyktingen konstrueras genom ett hotfullt narrativ i samband med Myers alarmerande siffror och användandet av ett laddat språk som "migrationsströmmar". Nedan kommer ännu ett exempel från 2009 där konflikt kopplas till klimatflyktingar samt där migrationen konstrueras som ett problem:

Det finns även behov av rundabordssamtal om hur mottagandet av de hundratals klimatmigranter som vi vet kommer att behöva lämna sina områden kan organiseras så att man också minimerar de risker för globala konflikter som man redan kan se är under uppsegling på många håll där sådana migrationsproblem är starka.¹⁰⁰

Klimatflyktingar beskrivs som en belastning samt som något ofrånkomligt vilket gör att individen konstrueras som ett offer som fräntas en möjlighet till anpassning.

4.2.5 Konstruktionen av klimatflyktingen inom migrationsdiskursen

Den diskursiva figur som framträder i samband med migrationsdiskursen utgörs av en enhet av klimatflyktingar som befinner sig inom en traditionell landsbygdsmiljö i globala syd. Genom att artikulera klimatflyktingar som något självklart och absolut fräntas individen sin motståndskraft och möjlighet till anpassning, detta resulterar i att klimatflyktingen indirekt framställs som ett offer, en dikotomi som gör Sverige och globala nord till ett aktivt subjekt. Klimatflyktingen konstrueras även som ett hot i samband med användandet av alarmerande siffror och ord som "flyktingströmmar". Säkerhetsdiskursen som klimatflyktingarna inkluderas i blir än tydligare genom kopplingen mellan konflikter och migration. Det västerländska perspektivet, eurocentrism, är framträdande när klimatflyktingen framställs som ett "problem" samt

¹⁰⁰ Protokoll 2009/10:18 Anf. 123. s. 113.

som en belastning för Sverige och globala nord. Genom eurocentrism skapas ett vi och dem samt andra underliggande dikotomier: “dem” som traditionella, mindre utvecklade och kaotiska i förhållande till “vi” som moderna, mer utvecklade och stabila. På så sätt går det att se närvaro av det postkoloniala narrativet.

4.3 Biståndsdiskursen

Tendenser av det postkoloniala narrativet har varit mer tydligt förekommande inom biståndsdiskursen, både när det kommer till miljö- och klimatflyktingar. En röd tråd inom biståndsdiskursen har varit en ansvarskultur med en önskan att hjälpa den andre vilket, enligt Eriksson Baaz, har sitt ursprung i “den vita mannens börda”¹⁰¹, något som går att identifiera både i förhållande till klimatflyktingar samt i förhållande till konstruktionen av Sverige som hjälpare och den andre som offer. Dikotomier som varit typiska för denna diskurs har varit vi och dem samt dikotomier som framträtt mer indirekt: passiv- aktiv, hjälpare - offer¹⁰², rik - fattig¹⁰³ och modern - omodern¹⁰⁴. Biståndsdiskursen är mer omfattande när det kommer till klimatflyktingar. Nedan kommer diskursen presenteras mer utförligt.

¹⁰¹ McEachrane och Faye (red), 2001, s. 7-14.

¹⁰² Protokoll 1990/91:28 Anf. 155; 2000/01:99 Anf. 8. s. 17; 2006/07:17 Anf. 434. s. 195; 2007/08:11 Anf. 224. s. 122; 2008/09:132 Anf. 73. s. 73; 2014/15:19 Anf. 286. s. 102; 2019/20:38 Anf. 2. s. 5.

¹⁰³ Protokoll 2006/07:17 Anf. 434. s. 195; 2008/09:102 Anf. 3. s. 14; 2009/10:18 Anf. 123. s. 114; 2016/17:110 Anf. 6. s. 9; 2019/20:38 Anf. 2. s. 5.

¹⁰⁴ Protokoll 2007/08:129 Anf. 117. s. 132; 2015/16:16 Anf. 25. s. 15; 2019/20:38 Anf. 2. s. 5.

4.3.1 Miljöförstöring i öst

Begreppet miljöflykting förekom sparsamt i politiska debatter om Sveriges bistånd. Men i de fall som biståndsdiskursen visade sig gick det att utläsa ett vi och dem där miljöproblem tillskrevs "dem" i öst och därmed miljömedvetenhet "vi" i Sverige, väst. Man kan tänka sig att miljöproblemen som det talades om i början av 90-talet handlade om Tjernobylyckan men eftersom denna inte alltid specifikt nämndes blev problem med miljöförstöring något som tillskrevs hela öst. Det gick även att se en hjälpdiskurs. Detta framkom i citatet nedan från 1990 där miljösituationen i öst beskrevs:

För mig känns det fruktansvärt osolidariskt när vi samtidigt talar om den miljösituation som finns i östländerna. Miljöflyktingar har t.o.m. kommit hit och sagt att det är en direkt hälsofara för deras barn att växa upp i den här miljön [...] Vi hade bl.a. en lång debatt om biståndet till Östeuropa på miljösidan, där vi klart sade att det måste satsas, att vi måste hjälpa osv.¹⁰⁵

Inom biståndsdiskursen bildades en relation mellan öst och väst, vi och dem, där väst beskrevs som en aktiv hjälpare och därmed öst, miljöflyktingen, indirekt som ett passivt offer för miljöförstöring. Dikotomin vi och dem identifierar även Methmann i sin studie där han menar att vi i nord konstrueras som miljömedborgare medan de i syd konstrueras som offer i behov av hjälp.¹⁰⁶ Ett narrativ som framträdde inom biståndsdiskursen även i förhållande till miljöflyktingar. I samband med det svenska biståndet framställdes västs kunskap om miljöfrågor indirekt som mer utvecklad där Sverige beskrevs besitta en högre kompetens i miljöfrågor. Utifrån detta narrativ skapades ett ansvar att hjälpa och komma med lösningar. I narrativet tillskrevs miljöproblem öst som framställdes vara i behov av hjälp och kompetens från väst.

¹⁰⁵ Protokoll 1990/91:28 Anf. 155.

¹⁰⁶ Methmann, 2014, s. 425.

4.3.2 Konstruktionen av miljöflyktingen inom biståndsdiskursen

Sammanfattningsvis kretsade biståndsdiskursen i förhållande till begreppet miljöflykting kring öst och väst. Miljöproblem beskrevs som något som hörde till länder i öst snarare än ett globalt problem. Det är utifrån detta narrativ som miljöflyktingen, som diskursiv figur, skapades som ett fenomen i öst, främst Sovjetunionen. Den diskursiva figuren byggde på miljöflyktingen som ett passivt offer för miljöförstöring i öst. Utifrån detta narrativ konstruerades ett vi och ett dem, vilket blev tydligt i förhållande till den hjälpdiskurs som trädde fram, med väst som aktiv hjälpare och öst som passiv mottagare av västs hjälp. Vi:et utgick från Sverige som indirekt konstruerades som ett föregångsland gällande miljöfrågor i samband med biståndet. Detta signalerade eurocentrism där västs kunskap överordnas den kunskapen som fanns i öst. Utifrån detta narrativ målades västs ansvar att komma med lösningar upp, vilket Spivak förklarar som “plikten hos den bäst lämpade”.

4.3.3 Ett passivt offer från globala syd

Biståndsdiskursen är vanligt förekommande när det kommer till begreppet klimatflyktingar som kopplas till globala syd samt till klimatförändringarna, vilka uppfattas som en global fråga. I samband med att klimatflyktingar beskrivs som ett direkt resultat av klimatförändringarna, en långvarig förändring av klimatet, ges inte motstånd och anpassning som ett alternativ. Detta indikerar att klimatflyktingen konstrueras som ett offer. Narrativet kring klimatflyktingen utspelar sig på landsbygden i globala syd. Ansvar knyts till länder i den “rika världen” vilket ger en uppfattning att rika länder i globala nord är mer lämpade att lösa problem som sker i syd. Detta tyder även på eurocentrism. Narrativet som målas upp verkar bygga på en uppfattning av

globala nord som mer utvecklat med ett tekniskt övertag, vilket bidrar till dikotomier som vi och dem. I samband med att globala nord framställs som mer utvecklat framställs globala syd indirekt som mindre utvecklat.

Det narrativ som skapas i samband med globala nord's uppfattade teknik övertag resulterar även i dikotomin modern och omodern. När det kommer till biståndet i sig är hjälpdiskursen tydlig inom vilken globala nord framställs som den aktiva hjälparen och globala syd därmed som en passiv mottagare av hjälp. Utifrån dessa premisser tilldelas Sverige ansvar att bistå med hjälp att utveckla globala syd. Det sistnämnda indikerar, Sveriges, globala nord's, uppfattade kunskapsövertag och därmed indirekt globala syds brist på kunskap. Slutligen går det att visa på en form av eurocentrism då behovet av hjälp inte kommer underifrån utan snarare ovanifrån med ett västerländskt perspektiv. Utifrån detta perspektiv konstrueras klimatflyktingen.

I citatet nedan från 2016 framgår relationen mellan globala syd och globala nord:

Översvämningar har blivit ett allt värre fenomen i Bangladesh i och med klimatförändringen. Redan nu har miljontals människor tvingats fly från landsbygden och blivit flyktingar i sitt eget land. En sandvall mot klimatförändringen - kan det hjälpa? Nej, det gör det inte; det räcker inte. Bangladesh vill gärna ha hjälp från oss att bygga fler vallar mot översvämningarna. Men det man helst vill att vi i den rika världen gör är att vi tar ansvar för våra utsläpp [...]¹⁰⁷

I utsagan framställs "vi" som mer utvecklat genom att Bangladesh, "dem", framställs som mindre utvecklat i förhållande till vad som beskrivs som brist på kompetens i samband med ett misslyckat försök att anpassa sig till ett förändrat klimat. Utifrån detta scenario framställs Bangladeshs hjälpbehov, som tyder på eurocentrism och idén om att globala nord besitter en högre kunskap. Klimatflyktingen kopplas till en

¹⁰⁷ Protokoll 2016/17:110 Anf. 6. s. 9.

landsbygdsmiljö samt till behov av “vår” hjälp. Ansvar tillskrivs globala nord som konstrueras som “den bäst lämpade” att hjälpa. Nedan kommer fler exempel på när anpassning diskuteras.

4.3.4 Anpassning till ett förändrat klimat

Vanligt förekommande inom biståndsdiskursen är en diskussion om klimatanpassning inom vilken ett vi och dem är tydligt framträdande. Det postkoloniala narrativet blir som tydligast när det kommer till människors anpassning till klimatet. Klimatflyktingar beskrivs vara mindre benägna till anpassning, något som går att se i följande utsaga: “Människor måste få hjälp att anpassa sig till det nya, förändrade klimatet. Det är redan på gång i Bangladesh.”¹⁰⁸ Utifrån citatet går det att tolka att människor i globala syd behöver hjälp för att klara av en anpassning till det förändrade klimatet vilket även framgår tidigare i stycket: “Exemplets makt är stor. Vi måste visa att det är möjligt att ha en tillväxt kombinerad med hållbar utveckling”.¹⁰⁹ Klimatflyktingen passiviseras och framställs som mindre benägen anpassa sig till ett förändrat klimat. Genom uttalandet ges Sverige och globala nord en aktiv roll och människor i Dhaka, globala syd, indirekt en passiv roll som offer för ett förändrat klimat. Även Baldwin har identifierat ett liknande narrativ där globala nord, “vi”, uppfattas som mer adaptiva till det förändrade klimatet, något han menar resulterar i ett socialdarwinistiskt synsätt där klimatflyktingen ses som mindre lämpad att anpassa sig.¹¹⁰ Nedan i ett citat från 2008 diskuteras klimatanpassning ytterligare:

“Det är ändå så att biståndet används till väldigt viktiga insatser runt omkring i världen. Det handlar om att göra insatser för att öka utbildningen för fattiga människor. Det handlar om demokratiarbete i länder som har bristande

¹⁰⁸ Protokoll 2011/12:99 Anf. 1. s. 6.

¹⁰⁹ Protokoll 2009/10:89 Anf. 63. s. 76.

¹¹⁰ Baldwin, 2017, s. 293-294.

demokratisyn. [...] Vi tar ytterligare pengar som vi avsätter i statsbudgeten för att göra klimatinsatser, men behåller dessutom det ordinarie biståndet, som enligt alla bedömare kommer att bli ännu viktigare i framtiden, eftersom klimatförändringarna kommer att påverka matsituationen. Detta kommer att skapa klimatflyktingar, och de kommer även att behöva ordinarie bistånd.”¹¹¹

Sverige konstrueras som ett föregångsland i förhållande till biståndets uppgift att utbilda och demokratisera vilket resulterar i att Sveriges kunskap upphöjs. I förhållande till den position som Sverige ges skapas ett vi och dem med indirekta dikotomier: rik - fattig, kunskap - okunskap och demokratisk - odemokratisk. I “dem” inkluderas klimatflyktingar. Denna uppdelning kommer till uttryck i flera olika protokoll. I stycket nedan från 2007 diskuteras Sveriges position inom hållbar utveckling:

När det gäller att reducera klimatpåverkan är det viktigt att vara beredd att jobba med både kunskaps- och kapitalöverföring till utvecklingsländerna. De rika länderna, inte minst EU, inser inte behoven av att när gamla löften att uppnå tillräckligt mycket bistånd i världen inte uppfylls och vi dessutom står inför en ny utmaning, nämligen att anpassa oss själva men även överföra den rätta typen av ny modern energiteknik till utvecklingsländerna, har man en förmåga att springa ifrån den omvandling av kunskap och kapital som behöver ske [...] Här lyssnar man på sverige, just för att vi har en förmåga att se att vi måste göra mycket hemmavid men att vi kan göra allra mest ute i världen [...]”¹¹²

Globala nord, Sverige, kopplas till kunskap, ansvar och lösningar, och anses vara “bäst lämpade” att hjälpa utifrån sina resurser och sitt uppfattade tekniska övertag. Det går även att uppfatta att de “rika länderna”, globala nord, skulle ha ett övertag vad gäller klimatanpassning. Sverige framställs som modernt, kunnigt och mer utvecklat. Genom denna bild konstrueras även “dem” i motsats, som omodernt, okunnigt och mindre utvecklat. På så sätt ges Sverige rollen att utveckla den andre som del av biståndsarbetet. Frågan om anpassning diskuteras även i en allmänpolitisk debatt om

¹¹¹ Protokoll 2008/09:132 Anf. 81. s. 80.

¹¹² Protokoll 2007/08:129 Anf. 118. s. 132.

migration: “En sak vi måste tänka på är att vi ska hjälpa till att anpassa livsmiljöer i de länder som är drabbade av klimatpåverkan så att det ska vara möjligt att bo där också i framtiden.”¹¹³ Här beskrivs Sverige ha ett övertag i kunskap samt ansvar att överföra den kunskapen till länder som anses vara mindre benägna att anpassa sig till ett förändrat klimat, “plikten hos den bäst lämpade” som Spivak beskriver detta ansvar. Något som bidrar till eurocentrism då det västerländska perspektivet är utgångspunkten.

4.3.5 Konstruktionen av klimatflyktingen utifrån biståndsdiskursen

Sammanfattningsvis går det att säga att det existerar en tydlig uppdelningar mellan vi och dem inom biståndsdiskursen utifrån vilken klimatflyktingen som diskursiv figur framträder. Klimatflyktingen beskrivs som ett offer för klimatförändringarna i behov av hjälp till anpassning. Vi och dem är även framträdande när det kommer till ansvar som tillskrivs “vi” i den rika världen, ansvariga att komma med lösningar och utveckla “dem” i den fattiga världen. Den rika världen uppfattas som mer lämpad att ta ansvar bland annat i samband med sin ekonomiska position. Till detta kommer andra dikotomier som “vi” i den rika världen som aktiva, mer utvecklade, med en högre nivå av kunskap vilket bidrar till ett västerländskt perspektiv, eurocentrism. I samband med bilden av Sverige konstrueras indirekt ett “dem” bestående av klimatflyktingar i den fattiga världen vilka beskrivs som passiva, mindre utvecklade med en lägre kunskapsnivå. Det uppfattade hjälpbehovet verkar utgå från ett västerländskt perspektiv, eurocentrism. Narrativet kring klimatflyktingen bygger även här på en traditionell landsbygdsmiljö i globala syd, främst Afrika och Asien, utifrån vilken den diskursiva figuren, klimatflyktingen, skapas.

¹¹³ Protokoll 2006/07:17 Anf. 436. s. 195.

5. Resultat och diskussion

Det råder ingen tvivel om att klimatförändringarna är en viktig politisk fråga och det finns mer eller mindre konsensus kring att dess konsekvenser, i form av bland annat allt fler naturkatastrofer och extremare väder, har påverkan på människors rättigheter. Det har varit intressant att utgå från en svensk kontext då Sverige ofta ses som ett land där mänskliga rättigheter värderas högt. Under en 27-årig period har det på pappret varit möjligt för Sverige att ta emot miljö- och klimatflyktingar, 1989-2016, något som aldrig blev en realitet. Men räcker det att bedriva en human politik på pappret? Bemötandet av nya fenomen börjar däremot med språket. Trots att Sverige aldrig tagit emot några miljö- eller klimatflyktingar finns det en etablerad bild av "vem" klimatflyktingen är. Hur svenska politiker pratar om samhällseliga fenomen får praktiska konsekvenser för bemötandet av politiska frågor samt synen på människor. Utifrån min studie av kammarens protokoll har jag kunnat bidra till forskningen om hur miljö- och klimatflyktingar konstrueras diskursivt inom en svensk politisk kontext. Med hjälp av den postkoloniala teorin har syftet varit att bredda den politiska diskussion som förs om miljö- och klimatinducerad migration och ifrågasätta de perspektiv som genomsyrar debatten. Nedan kommer först en presentation av studiens resultat och sedan en diskussion där jag återknyter till tidigare forskning.

5.1 Resultat

Efter att ha studerat kammarens protokoll, specifikt utifrån migrations- och biståndsdiskursen 1990-2019, går det utifrån materialet att se två diskursiva figurer som konstruerats genom språket. Fokus har legat vid hur språket och den sammanhängande kontexten är med och konceptualiserar miljö- och klimatflyktingar. Det finns många likheter i hur miljö- och klimatflyktingar konstrueras inom de två diskurserna. Mönstret som identifierats utgör diskursens ramar.

De diskursiva figurer som framträder i samband med konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar utgörs, utifrån migrationsdiskursen, av hot, och utifrån biståndsdiskursen, av offer. I samband med denna konstruktion som grundar sig på eurocentrism och dikotom vi och dem går det att se närvaro av ett postkolonialt narrativ. Tendenser av det postkoloniala narrativet är som tydligast vad gäller klimatflyktingar inom biståndsdiskursen men går även att identifiera inom samtliga diskurser. De föreställningar som identifierats inom diskurserna bygger på en polariserad världssyn med sina rötter i kolonialismen.

5.1.1 Miljö- och klimatflyktingar, två diskursiva figurer inom ett postkolonialt narrativ

Miljöflyktingen som diskursiv figur beskrevs i protokollen från 90-talet som ett offer för miljöförstöring i öst medan klimatflyktingen under 2000-talet beskrivs som ett offer för klimatförändringarna och inkluderas i ett landsbygdsnarrativ i globala syd. När det kommer till migrationsdiskursen kantas denna av ord som “massflykt” och “flyktingströmmar” vilka bidrar till att måla upp en hotbild där flyktingen beskrivs som

ett hot mot väst och globala nord. Detta gäller både miljö- och klimatflyktingar. Alarmerande siffror och ord förstärker denna bild samt konstruerar flyktingarna som en massa snarare än som individer. Hotbilden förstärks genom att miljö- och klimatflyktingar kopplas till konflikt samt konstrueras som ett problem genom att beskrivas som en belastning för mottagaren, Europa och Sverige. När det gäller miljöförstöring beskrevs denna som ett lokalt fenomen i öst med Tjernobylyolyckan som exempel. När det kommer till klimatflyktingar går det att uppfatta dessa som en produkt av klimatförändringarna som beskrivs som ett globalt fenomen och som en process som successivt påverkar människors levnadsstandard. Konstruktionen av klimatflyktingar som diskursiv figur fråntar människor sin motståndskraft och möjlighet att anpassa sig till ett förändrat klimat. På så sätt konstrueras klimatflyktingen som ett passivt offer som uppfattas mindre benägen till anpassning. Både individens anpassning samt kopplingen mellan klimatflyktingar och konflikt framställs som naturfenomen i samband med att de politiska, ekonomiska och sociala aspekterna utelämnas. Genom ett narrativ baserat på eurocentrism beskrivs klimatflyktingen som mindre anpassningsbar samt som ett fenomen som kan ge upphov till konflikter.

5.1.2 I vilken utsträckning går det att identifiera ett postkolonialt narrativ?

Efter en utförlig granskning av kammarens protokoll går det i efterhand att säga att det finns en närvaro av ett postkolonialt narrativ inom både miljö- och klimatflyktingdiskursen. Ett narrativ som bygger på eurocentrism och dikotomin vi och dem, vilket går att härleda till den geografiska uppdelning som görs av öst och väst respektive globala syd och globala nord. Begreppen är färgade av sin tid vilket gör att dessa skiljs åt genom att miljöflyktingar konstruerades som ett fenomen i industriländer i öst och klimatflyktingen som ett fenomen i utvecklingsländer i globala syd. Denna geografiska uppdelning där öst och globala syd underordnas väst och globala nord

liknar den hegemoniska uppdelning som har sina rötter i kolonialismen. Uppdelningen av vi och dem sker genom eurocentrism som leder till dikotomier vilka utifrån migrationsdiskursen främst bygger på konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar som ett hot mot väst och globala nord. Det västerländska perspektivet med Sverige som utgångspunkt gör att fokus ligger vid flyktingen som en belastning på mottagarlandet.

I samband med att miljöflyktingen kopplades till miljöförstöring tillskrevs miljöförstöring öst och miljötank tillskrevs därmed väst. På så sätt konstrueras Sverige indirekt som miljövänligt. Miljöflyktingar kopplades även till instabilitet och konflikt, vilket blir än tydligare när det kommer till klimatflyktingar där Darfur ges som exempel. Detta gör att globala syd, och i vissa fall öst, konstrueras som kaotiskt och globala nord och väst därmed som stabilt. När det kommer till biståndsdiskursen är det postkoloniala narrativet som tydligast i förhållande till klimatflyktingar, speciellt när det kommer till anpassning. Inom diskussionen beskrivs klimatflyktingen vara mindre benägen till anpassning vilket tyder på eurocentrism och idén om Sverige som mer utvecklat.

Likheterna mellan miljö- och klimatflyktingar inom biståndsdiskursen är främst den relation som skapas där väst och globala nord överordnas öst och globala syd. Detta tyder på en reproduktion, av vad Spviak kallar för, det koloniala subjektet utifrån vilket Europa och Sverige ges en maktposition. Tendenser av det koloniala subjektet går bland annat att se i förhållande till Sveriges bistånd där en hjälpdiskurs är tydlig utifrån vilken Sverige framställs som en aktiv hjälpare och flyktingen som ett passivt offer. I samband med att Sverige uppfattas besitta en högre kunskap inom miljöfrågor uppfattas Sverige därmed som bättre lämpad att hjälpa och komma med lösningar.

Dikotomier som skapas utifrån biståndsdiskursen, främst i förhållande till klimatflyktingar, är: rik - fattig, mer utvecklad - mindre underutvecklad, tekniskt avancerat - mindre tekniskt avancerat och modern - omodern. Utifrån detta narrativ konstrueras klimatflyktingen som en diskursiv figur samtidigt som Sverige konstrueras

som ett föregångsland med ansvar att utveckla, något som påminner om “den vita mannens börda”. En börda som Spivak menar är en naturlig del av den så kallade ansvarskulturen med en subjektiv förståelse för den andres behov. Avslutningsvis går det att säga att det postkoloniala narrativet är mer eller mindre närvarande både när det kommer till miljö- och klimatflyktingar och både utifrån migrations- och biståndsdiskursen. Genom eurocentrism har conceptualiseringen av miljö- och klimatflyktingar skapats med ett västerländskt tolkningsföretade vilket blir tydligt med avsaknaden av lokala mikroperspektiv. Härnäst kommer en diskussion där mitt resultat kommer vägas mot tidigare forskning.

5.2 Diskussion

Den svenska diskursen gällande miljö- och klimatflyktingar blir än mer intressant utifrån en större kontext och i förhållande till annan forskning som identifierat liknande postkoloniala mönster. Utifrån min studie går det att konstatera att konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar som diskursiva figurer bygger på vi och dem och eurocentrism. På så sätt går det att identifiera en närvaro av ett postkolonialt narrativ inom diskursen. Vad är då det problematiska med att den språkliga konstruktionen av miljö- och klimatflyktingar banar väg för ett postkolonialt narrativ? I stora drag skulle detta kunna försvåra ett rättighetsbaserat bemötande av miljö- och klimatflyktingar då mänskliga rättigheter bygger på principen om människors lika värde. Detta krockar med den bild som målas upp i förhållande till miljö- och klimatflyktingdiskursen där väst och globala nord överordnas på östs och globala syds bekostnad inom migrations- och biståndsdiskursen.

5.2.1 Skapandet av sveriges självbild på den andres bekostnad

Flera av forskarna som nämnts tidigare i den här studien har kommit fram till liknande resultat, där klimatflyktingar konstrueras antingen som säkerhetshot eller offer.¹¹⁴ I antologin “*Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*” beskrivs Sverige som del av Europas maktcentrum med en inneboende självbild som överordnad resten av världen. Denna uppfattade överordning benämner Spivak som det koloniala subjektet, idén om västs och globala nordets dominans över öst och globala syd, vilken grundar sig i eurocentrism och har sitt ursprung inom kolonialismen. Resultatet från undersökningen av kammarens protokoll tyder på att en liknande omvärldsbild har reproducerats inom miljöflyktingdiskursen och fortsätter att reproduceras inom klimatflyktingdiskursen. Genom den underordnade konstruktion av miljö- och klimatflyktingar som framgår i protokollen konstrueras även Sveriges självbild. Med den självbild, som skapas utifrån den andre, kommer idéer och föreställningar om resten av världen.

Inom biståndsdiskursen framställs Sverige ofta som mer utvecklat än öst och globala syd i form av ett uppfattat kunskaps- och teknik övertag. Denna uppfattning har resulterat i en ansvarskultur vad gäller att komma med lösningar på frågor som specifikt rörde miljösituationen i öst och rör klimatförändringarna i Afrika och Asien. Eriksson Baaz liknar den svenska biståndsdiskursen med “den vita mannens börda”, vilken går att se tendenser av inom miljö- och klimatflykting diskursen. Narrativen som målades upp i protokollen bygger på eurocentrism. Utifrån min studie går det att peka på behovet av andra perspektiv, i form av mer lokalt förankrade studier gällande miljö- och klimatflyktingar. Hartmann menar att klimatflyktingdiskursen kantas av ett ovanifrån perspektiv och slår därmed fast att det finns brist på perspektiv som visar på den lokala kunskap som länderna faktiskt själva besitter.¹¹⁵

¹¹⁴ Methmann, 2014, s. 416; Hartmann, 2010, s. 37; Baldwin, 2017, s. 293-294.

¹¹⁵ Hartmann, 2010, s. 237.

Inom miljö- och klimatflyktingdiskursen konstrueras Sverige även som ett föregångsland vad gäller både miljö- och klimatfrågor. Konstruktionen av Sveriges självbild är ett sätt för Sverige, som del av Europa, att upprätthålla sin politiska, ekonomiska och kulturella maktposition menar Tesfahuney.¹¹⁶ Spivak menar vidare att den andre därmed utgör ett hot mot den hegemoniska västerländska kulturen och bilden av Europa och Sverige, det så kallade koloniala subjektet. Denna maktrelation mellan öst och väst respektive globala syd och globala nord bygger på att kategorisera och särskilja människor och därmed tilldela dessa olika värden så att den kulturella dominansen kan upprätthållas. Framställningen av den andre blir i förhållande till min studie tydlig när miljö- och klimatflyktingar konstrueras som något kaotiskt genom att kopplas till konflikt samt målas upp som ett hot mot den uppfattade stabiliteten i Europa. Ransan-Coopera med fler hör till några av de forskare som har identifierat en liknande bild av klimatflyktingen i form av ett säkerhetshot.¹¹⁷

För att bygga upp hotbilden kring klimatflyktingen har alarmerande ord används som "flyktingströmmar" men även Myers alarmerande siffror. I samband med detta går det att uppfatta flyktingarna som en hotande massa och därmed innefattar debatten en säkerhetsdiskurs snarare än en mänsklig rättighetsdiskurs där individens rättigheter skulle ha stått i fokus. Vid ett tillfälle i protokollen beskrivs klimatflyktingen som hot samtidigt som vikten av att hantera klimatförändringarna diskuteras, något som även förekommer indirekt på flera ställen genom att klimatflyktingar beskrivs som något överväldigande som måste åtgärdas. Att konstruera klimatflyktingen som ett kommande hot som beskrivs vara möjligt att stoppa genom åtgärder mot klimatförändringarna skulle kunna tyda på politisk retorik och ett sätt att få gehör för en mer aktiv klimatpolitik. Det framtida scenario som målas upp där man förklarar att om inget görs åt klimatförändringarna riskerar Sveriges befolkning att dubblas flera gånger om på

¹¹⁶ Tesfahuney, 2001, s. 195-196.

¹¹⁷ Ransan-Coopera et. al., 2015, s. 106-110.

grund av klimatflyktingar skulle kunna vara ett exempel på sådan retorik.¹¹⁸ Att politiker vill föra en mer aktiv klimatpolitik är i sig något positivt om denna formuleras på flyktingens bekostnad är det problematiskt, då hotet beskrivs vara klimatflyktingar snarare än klimatförändringar. En del forskare menar att Myers prognoser är politiskt riskabla då de kan användas i ett invandringsfientligt syfte¹¹⁹. Det är därmed extra viktigt att bidra med andra perspektiv för att motverka en retorik som utmålar flyktingen som ett hot. Detta är ett område som det skulle behövas mer forskning på. Genom konstruktionen av klimatflyktingen som ett hot konstrueras även indirekt Sverige som ett land med en aktiv klimatpolitik.

Det postkoloniala perspektivet är viktigt för att belysa maktstrukturer, inte minst vad gäller det postkoloniala narrativ som det går att se en närvaro av inom den svenska miljö- och klimatflyktingdiskursen. Enligt forskaren Andrew Baldwin finns det behov av mer kritisk forskning som utgår från ett postkolonialt perspektiv när antropocen studeras, något som går att se i samband med min studie. Att fokus inom debatten om miljö- och klimatflyktingar utgår från eurocentrism och därmed ett västerländskt perspektiv är problematiskt då detta flyttar fokus från de individer som faktiskt påverkas mest av klimatförändringarna. Spivak menar att mikroperspektiv och underifrån perspektiv är av vikt för att bryta gamla koloniala maktstrukturer.¹²⁰ Det finns därmed behov av forskning med andra infallsvinklar för att motverka eurocentrism.

¹¹⁸ Protokoll 2007/08:44

¹¹⁹ Black, 2001, s.10-11.

¹²⁰ Spivak, 2012, s. 8-21.

Referenser

Azungah, Theophilus. Qualitative research- deductive and inductive approaches to data analysis. *Qualitative Research Journal*, Vol. 18, nr 4, 2018: 383-400.

Baldwin, Andrew. Postcolonial Futures: Climate, Race, and the Yet-to-Come. *ISLE: Interdisciplinary Studies in Literature and Environment*, Vol. 24, nr 2, 2017: 292-305.

Bates, C. Diane. Environmental Refugees? *Classifying Human Migrations Caused by Environmental Change. Population and Environment*, Vol. 23, nr. 5, 2002: 465-477.

Black, Richard. Environmental refugees: myth or reality? *New issues in Refugee Research - UNHCR working paper*, Nr 34. 2001. s.10-11.

Brown, Oli, "Migration and Climate Change", Geneva, International Organization for Migration. 2008.

De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.), *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke*, [Ny utg.], Stockholm: Atlas, 2006.

Elo, Satu & Kyngäs, Helvi. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 62, nr 1, 2008: 107–115.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning
[Elektronisk resurs], Stockholm: Vetenskapsrådet, 2002.

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
(Hämtad 2020-01-02).

Giovanni, Bettini, *Climatised Moves - Climate-induced Migration and the Politics of Environmental Discourse* [Elektronisk resurs], LUCSUS, Lund University, Lund, 2013

<https://portal.research.lu.se/ws/files/5816069/3736730.pdf> (Hämtad 2019-12-01).

Graneheima, H. Ulla, Lindgren, Britt-Marie & Berit Lundman. Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today*, Vol. 56, 2017: 29–34.

Hartmann, Betsy. Rethinking Climate Refugees and Climate Conflict: Rhetoric, Reality and the Politics of Policy Discourse. *Journal of International Development*, Vol. 22, 2010: 233–246.

Honarmand Ebrahimi, Sanaz & Ossewaarde, Marinus. Not a Security Issue: How Policy Experts De-Politicize the Climate Change–Migration Nexus. *Social Sciences*. Vol. 8, nr 214, 2019: 1-19.

Høeg, Elida & D. Tulloch, Christopher. Sinking Strangers: Media Representations of Climate Refugees on the BBC and Al Jazeera. *Journal of Communication Inquiry*, Vol. 43, nr 3, 2019: 225–248.

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), “Global report on internal displacement”, Belley, France, Internal Displacement Monitoring Centre, 2019.
<http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2019-IDMC-GRID.pdf> (Hämtad 2020-01-02).

Jordheim, Helge, *Läsningens vetenskap: utkast till en ny filologi*, Gråbo: Anthropos, 2003. s.

Keyes, Elisabeth. Environmental Refugees? Rethinking What’s in a Name. *Journal of International Law and Commercial Regulation*, 2018: 461-486.

Kolmannskog, Vikram. Climate Change, Environmental Displacement and International Law. *Journal of International Development*, Vol 24, 2012: 1071-1081.

McEachrane, Michael & Faye, Louis (red.), *Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*, Natur och kultur, Stockholm, 2001.

Methmann, Christ. Visualizing Climate-Refugees: Race, Vulnerability, and Resilience in Global Liberal Politics. *International Political Sociology*, Vol 8, 2014: 416–435.

Myers, Norman. Environmental Refugees. *Population and Environment*, Vol 19, 1997: 167-182.

Myers, Norman & Kent, Jennifer, *Environmental exodus: an emergent crisis in the global arena*, Climate Institute, Washington, 1995.

Myers, Norman & Kent, Jennifer (red.), *The new atlas of planet management*, University of California Press, Berkeley, 2005

Said, Edward W., *Orientalism*, [New ed.], London: Penguin books, 1979. s. 2-7.

Scheffran, Jürgen., Brzoska, Michael., Brauch, Hans Günter., Link, Peter Michael. & Schilling, Janpeter. (red.), *Climate Change, Human Security and Violent Conflict [Elektronisk resurs] Challenges for Societal Stability*, Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2012.

Spivak, Gayatri Chakravorty, *Att rätta orätt*, Hägersten: Tankekraft, 2012. s. 8-21.

Sveriges riksdag. <https://www.riksdagen.se/> (Hämtad 2019-12-26).

Sveriges riksdag. *Vad är vad i kammaren?* 2018-08-04.

<https://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/vad-ar-vad-i-kammaren/> (Hämtad 2019-12-27).

SFS 1989:529. Utlänningslag. Stockholm: Utrikesdepartementet.

SFS 2016:752. Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Stockholm. Justitiedepartementet L7.

Ransan-Coopera, Hedda, Farbotkob, Carol, E. McNamarac, Karen, Thorntond, Fanny & Emilie Chevaliere. Being(s) framed: The means and ends of framing environmental migrants. *Global Environmental Change*, Vol. 35, 2015: 106–115.

Riksdagens protokoll 1986/87:14 Torsdagen den 23 oktober, “Riksdagens protokoll 1986/87:14”, Sveriges riksdag, 1986, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-19868714_GA0914 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 1990/91:30 Torsdagen den 22 november, “Riksdagens snabbprotokoll 1990/91:30 Torsdagen den 22 november”, Sveriges riksdag, 1990, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19909130-torsdagen_GE0930 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 1990/91:57 Onsdagen den 6 februari, “Riksdagens snabbprotokoll 1990/91:57 Onsdagen den 6 februari”, Sveriges riksdag, 1990, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19909157-onsdagen-den_GE0957 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 1996/97:81 Onsdagen den 19 mars, “Riksdagens snabbprotokoll 1996/97:81 Onsdagen den 19 mars”, Sveriges riksdag, 1996, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19969781-onsdagen-den_GK0981 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 1997/98:44 Onsdagen den 10 december, “Riksdagens snabbprotokoll 1997/98:44 Onsdagen den 10 december”, Sveriges riksdag, 1997,

Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19979844-onsdagen-den_GL0944 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 1997/98:86 Onsdagen den 25 mars,

“Riksdagens snabbprotokoll 1997/98:86 Onsdagen den 25 mars”, Sveriges riksdag, 1997, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19979886-onsdagen-den_GL0986 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2000/01:99 Onsdagen 25 april,

“Riksdagens snabbprotokoll 2000/01:99 Onsdagen den 25 april”, Sveriges riksdag, 2000, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-20000199-onsdagen-den_GO0999 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2004/05:140 Onsdag 15 juni “Riksdagens protokoll 2004/05:140 Onsdagen den 15 juni”, Sveriges riksdag, 2004, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-200405140-onsdagen-den-15_GS09140 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2005/06:13 Onsdagen den 12 oktober "Riksdagens protokoll 2005/06:13 Onsdagen den 12 oktober", Sveriges riksdag, 2005, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20050613-onsdagen-den-12_GT0913 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2005/06:73 Onsdagen den 15 februari "Riksdagens protokoll 2005/06:73 Onsdagen den 15 februari", Sveriges riksdag, 2005, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20050673-onsdagen-den-15_GT0973 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2005/06:125 Onsdagen den 17 maj "Riksdagens protokoll 2005/06:125 Onsdagen den 17 maj", Sveriges riksdag, 2005, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-200506125-onsdagen-den-17_GT09125 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2006/07:17 Onsdagen den 8 november "Riksdagens protokoll 2006/07:17 Onsdagen den 8 november", Sveriges riksdag, 2006, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20060717-onsdagen-den-8_GU0917 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2006/07:60 Onsdagen den 14 februari "Riksdagens protokoll 2006/07:60 Onsdagen den 14 februari", Sveriges riksdag, 2006, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20060760-onsdagen-den-14_GU0960

Riksdagens protokoll 2007/08:11 Onsdagen den 17 oktober “Riksdagens protokoll 2007/08:11 Onsdagen den 17 oktober”, Sveriges riksdag, 2007, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20070811-onsdagen-den-17_GV0911 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2007/08:43 Torsdagen den 13 december “Riksdagens protokoll 2007/08:43 Torsdagen den 13 december”, Sveriges riksdag, 2007, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20070843-torsdagen-den-13_GV0943 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2007/08:44 Fredagen den 14 december “Riksdagens protokoll 2007/08:44 Fredagen den 14 december”, Sveriges riksdag, 2007, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20070844-fredagen-den-14_GV0944

Riksdagens protokoll 2007/08:124 Måndagen den 9 juni “Riksdagens protokoll 2007/08:124 Måndagen den 9 juni”, Sveriges riksdag, 2007, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-200708124-mandagen-den-9_GV09124 (Hämtad 2020-01-09).

Riksdagens protokoll 2007/08:129 Måndagen den 16 juni “Riksdagens protokoll 2007/08:129 Måndagen den 16 juni”, Sveriges riksdag, 2007, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-200708129-mandagen-den-16_GV09129 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2008/09:13 Onsdagen 15 den oktober “Riksdagens protokoll 2008/09:13 Onsdagen den 15 oktober”, Sveriges riksdag, 2008, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20080913-onsdagen-den-15_GW0913 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2008/09:102 Fredagen den 17 april “Riksdagens protokoll 2008/09:102 Fredagen den 17 april”, Sveriges riksdag, 2008, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-200809102-fredagen-den-17_GW09102

Riksdagens protokoll 2009/10:18 Onsdagen den 21 oktober “Riksdagens protokoll 2009/10:18 Onsdagen den 21 oktober”, Sveriges riksdag, 2009, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20091018-onsdagen-den-21_GX0918 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2009/10:89 Onsdagen den 17 mars “Riksdagens protokoll 2009/10:89 Onsdagen den 17 mars”, Sveriges riksdag, 2009, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20091089-onsdagen-den-17_GX0989 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2011/12:89 Torsdagen den 27 mars “Riksdagens protokoll 2011/12:89 Tisdagen den 27 mars”, Sveriges riksdag, 2011, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20111289-tisdagen-den-27_GZ0989 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2011/12:99 Onsdagen den 18 april “Riksdagens protokoll 2011/12:99 Onsdagen den 18 april”, Sveriges riksdag, 2011, Hemsida:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-20111299-onsdagen-den-18_GZ0999 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2013/14:113 Måndagen den 19 maj “Riksdagens protokoll 2013/14:113 Måndagen den 19 maj”, Sveriges riksdag, 2013, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-protokoll-201314113-mandagen-den-19_H109113 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2014/15:19 Tisdagen den 11 november “Protokoll 2014/15:19 Tisdagen den 11 november”, Sveriges riksdag, 2014, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20141519-tisdagen-den-11-november_H20919 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2015/16:16 Tisdagen den 20 oktober “Protokoll 2015/16:16 Tisdagen den 20 oktober”, Sveriges riksdag, 2015, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20151616-tisdagen-den-20-oktober_H30916 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2015/16:96 Torsdagen den 21 april “Protokoll 2015/16:96 Torsdagen den 21 april”, Sveriges riksdag, 2015, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20151696-torsdagen-den-21-april_H30996 (Hämtad 2020-01-09).

Riksdagens protokoll 2016/17:110 Fredagen 12 maj “Protokoll 2016/17:110 Fredagen den 12 maj”, Sveriges riksdag, 2016, Hemsida:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-201617110-fredagen-den-12-maj_H409110 (Hämtad 2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2018/19:7 Tisdagen den 16 oktober “Protokoll 2018/19:7 Tisdagen den 16 oktober”, Sveriges riksdag, 2018, Hemsida: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-2018197-tisdagen-den-16-oktober_H6097 (2019-12-11).

Riksdagens protokoll 2019/20:38 Tisdagen den 26 november “Protokoll 2019/20:38 Tisdagen den 26 november”, Sveriges riksdag, 2019, Hemsida: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/protokoll/protokoll-20192038-tisdagen-den-26-november_H70938 (Hämtad 2019-12-11).

United Nations Climate Change. *About the secretariat*.
<https://unfccc.int/about-us/about-the-secretariat> (Hämtad 2019-11-18).

United Nations. *Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) and Albert Arnold (Al) Gore Jr.*
<https://www.un.org/en/sections/nobel-peace-prize/intergovernmental-panel-climate-change-ipcc-and-albert-arnold-al-gore-jr/index.html> (Hämtad 2019-11-18).

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur, 2000.